

У2
М74

X

ПАВЛО МОВЧАН

ГОЛОС

ПАВЛО МОВЧАН

ГОЛОС

ПОЕЗІІ

У2
М74

Ш 6(2:44) - 5.

В книгу вошли лучшие произведения современного украинского советского поэта. Рядом со стихотворениями о Великой Отечественной войне, об истории и современности читатель найдет выразительные образцы философской, пейзажной и интимной лирики. Гуманистические идеалы века, поиски непреходящих ценностей человеческого духа — главное в творчестве поэта.

1028174 100

М 70403—147 147.82 4702590200
М205(04)—82

© Видавництво «Дніпро», 1982 р.

БРАТЕРСТВО

*Славимо сонце, довершене в квітці-жовтиці,
кожен себе пізнає у літаючій птиці,
зріднені руки з каменем певним, стооким —
радісно нам на всі боки!*

*Всі ми — єдине, невтомний спорудник:
в оці росини, в містах велелюдних,—
всюди на довгих полотнищах ночі
сонячну ставим мету, де захочем.*

*І, перемічені знаком безсмертя,
ми до Вітчизни любов'ю всещертні.
Братство нам вділене в спадки довічні,
розбрат відводим, як стріли навстрічні.
Сонячний щит ми підносимо вище угору,
там, де здіймається небо прозоре.*

МОЄ ВІКНО

Моє вікно. Перекреслене рамами.
Обплетене вітами яблунь,
обліплене листям.

Воно

з шматками блакиті
склом облите.
На ньому, мов шаблі,
танцюють блискавки дзвінколезі.
Йому належить
через квадрати
світло цідити в кімнату,
вихлюпувать з сірих стін
все темне на вулицю.

Моє вікно — то кін,
де я роль головну виконую.
Я часто бачу, як воно плаче
і журиться.

Коли я спочиваю,
воно блукає
сонними вулицями,
освітлене лампою,
обліплене листям,
воно витягує з нічної твані
зірчає намісто,
дукачем — місяць ранній
і висипає в жменю моїй коханій.
А на світанні,
стомлене і веселе,
воно приносить мені сонце багряне,

СЕРЕДЖНИВ'Я

Вже повна жменя шумовиння,
зерно розпарене горить.
Летить рука над гоном синім
і сіє стиглі кольори.
Пашня у жмені навіжено
кричить про пору колосінь,
коли дозріння і жаринь
стоять при стеблах цілоденно.
Та суть не в тім, чи є поліття,
чий буде перший хлібозбір,
важливо те, що гострий зір
стинає крутню верховіття.
Бо то ж дзвінки-перепелята,
і хлібний пах на всі боки,
і стріха, і калач, і хата
з моєї сиплються руки.
Та ось по житниках скажено,
по лінії мого життя,
по щойно спорожнілій жмені
лихі навальники летять.
У безвіч — б е з л і ч і х, поганців,
з шаблючним вимахом руки.
І став мій люд в «кривому танці»,
піднявши, мов щити, вінки.
Та до магнітної долоні
пашниця щільно прилипа,
і посміхаються спросоння
дівчата млосно на снопах.

Хоч вихори з усіх кінців
біжать по знаку чародія,—
лягають зерна у надію,
в мережу власних корінців.
Ляга в майбутнє цар-колосся,
як у зачаття третій світ,
як прорість у дозрілий плід.
У серцевину, в безголосся.
Пшениця та в питомі жмені,
з руки у руку — ланцюгом,
від пратрипільця і до мене,
і, облоскочена кругом,
врожаєм вибуха шаленим.

КОРА

Руками охопив, а під корою сік.
Під пальцями членується галуззя,
під пальцями і форма листяна,
під пальцями і шумовиння,
під пальцями і гнізда щебетливі.
Ой дерево, покладене на зливу!
Як жили висотало з неї — зацвіло.
З-під пальців визволялося крило,
і мавка вимальовувалась чітко
в зелено-позолочених багнітках...
А дерево чухралось на вербаб'я:
фашини — зв'язані і соляться в діжках.
Бач, дерево не втримаєш в руках,
воно росте й крізь пальці протікає.
І вербаб'яна прокинулась цікавість:
про себе слухає, на себе поглядає,
повільно, ніжно мавку загортає.
Кора — крило,
невірним шумовинням обросло.

Волосся скрипки, наче хміль,
оповило — не відпускає,
то білоцвітна заметіль
мене діткнулася руками,
кущем шипшини — в сповитті
ожини дикої гінкої,
що не дає мені в житті
ані хвилини промивної.
Настирні струни обгорнули
галуззя випростаних рук;
і скрапував, як плач зозулі,
у синю тишу теплий звук.
Ожинний жур, іржа ожинна
зрожевили тужаву цвітть,
і нижуться на віть краплини,
щоб вчасно радісно доспіть.
О слізний приск, о грона жару,
провислих тяжко на смичку,
мов ягоди Волосожару
в ніч перестояну, дзвінку.
Іще раз розчесав скрипаль
повісмо струн,
і ніжно-тонко
жаль загорнув мене в міткаль,
у світанкову оболонку.
Візьми мене, розворожи,
бо навзір солодко шипшині
в полоні беручких ожин,
які ведуть мене до згину.
Візьми мене і дай збагнуть
набросклих ягід дозрівання,
коли розпізнається суть
великого, як світ, мовчання.

СЕРП

Серп виткався на ржавім полі
і впав раптово на снопи;
розтявши лінію недолі,
він поле кров'ю окропив.
Спинився жнець на краю думки,
спроквільно спину розігнув
і різонував навідліг лунко
по стеблах спеку навісну.
Зерно розбризкалося приском
по чорній стриженій щоці;
серп скрапував червоним блиском,
пручаючись у кулаці.
Очима вимірявши шлях,
наклавши серп на небокрай,
жнець біг і біг по колосках,
щоб вкряють сонця коровай.
А спека — назирцем, невпинно,
аж спорскували з язика
пекучі розсипи калинні,
згоряючи на остюках.

ОЛЕНЬ І РИСЬ

Ах, дикий вершник!
Стелить груди
нестямний олень по землі.
Вже смерть
в кривавому вузлі
зв'язала плоть і дух повсталий...
А тінь на віття натикалась,
і залишалися сліди від мовчазної боротьби
на зміщеній порушній площі.

На прощу скаче шпарко дух —
в очах розщеплений, потух
осінній день, останній галас.
Рись оленя так загнуждала
(від спини аж до ніг),
що далі нікуди.
Хоч далі
продовжився і гон, і біг...
Мій оленю, мій розсохатий,
летюче дерево журби,
задля якої боротьби
народжений,
на які грати,
на пазурі які чекать?..
В якій любашності зачаті
приреченість і плоть важка?
О вічний дух, повстанець вічний!..
Б'є з ніздрів полум'ям терпким,
і смуги смуги й протиріччя
виводять в небі літаки.
А по землі, по нетрях диких,
немов сокирою луну,
жовтогаряче лезо крику
мій біль воліє перетнуть.
То перевтілення в стремління,
то сум, то струм, то каяття,
то з пращі пущене каміння
на сто сторін мого життя...
І вже смарагдові краплини
летять за ним — таким пожежним,
лоскочуть ніжно його спину
чотири лапи величезні.

* *

*

Сріблясті ланцюжки води
звисали з стріх
і дзеленчали,
і тупо блимала лопата
в кутку сіней.
Ручай калюжив через двір,
і важко, майже неможливо,
було робить собі кораблик
і лячно так — переступати
через ручай: сонця пливуть.
І ледь вловимо зачинався
у небі жайвір,
і холодно хитались віти,
дратуючи лякливу тінь.
І мітилась в повітрі путь:
від брості до плода хрумкого...
Ще не окреслилися чітко
стрімкої річки береги,—
і лиш одне, що свідкувало
про вічно суще і незмінне
передчуття весни п'янкої:
моя присутність — в плині цьому.
Бо хтось же мусить бути свідком?

СПОГАД ПРО ВІЙНУ

Спрагли очі відкривають день.
Зелений простір і вервечка птахів,
а попереду білий метелик стелі.
Брате!
Сьогоднішній вітер приніс пам'ять про тебе —
з якого поля?
Водить мати по грядці скруху:
щось не сходить пісок вже тридцяту весну...
Золотий молочай
гріє стежку далеку,
случнявіла вода у відрі по вінця —
а тебе немає!
Лиш побрижена шибка
цідить світло, як сито,
пересохла мостина — для крику твогого —
зойкне, ох і зойкне під чужою стопою.
І треба ступать мені вдвічі твердіше,
вдвічі міцніше в'язати вузли,
двічі шляхи переходить — за тебе і себе.
Двічі мужнішим, брате!

РОЗКОПКИ

Під терасами моря
їх чекали руїни і скіфське минуле,
широчезнії східці, врізані в чорний граніт,
і череп'я вождів, що жили у минулім,
що жили для кривавих бучних перемог.

В кожного сокіл сидить на плечі гострозорий,
тихне ковил, вистеляється обрій —
ось вам і учта для всенького роду...
— Треба вставать, бо вже сонце на сході.
Важко байдак зрушить з причалу.
Простір безмежний перейдем помалу.
Далі чим швидше, крутіше кипітиме річка —
місто на вістрі летітиме в очі навстрічно.

ПРО ЛЕСЮ УКРАЇНКУ

1. БІЛЯ ХВОРОГО СЕРГІЯ МЕРЖИНСЬКОГО

Тане кружальце обличчя...
Хай собі ходить, хто ходить
боком попід дверима.
Дух вогню однокрилий
борсається в оливі.
Де воно? Що воно? Звідки?
Стеля — не ополонка.
Висушена нагідка
плаває, як лебідка.
А задля кого?
Вже віджурилось, що й годі,
так, що ні сліз, ані слів,
страх собі по господі
ходить, де захотів...
В нього тонке обличчя —
світиться, ніби скло,
а біля губ суничних
житне тремтить стебло...
— Лесю, а де пашниця,
порожньо так руці...
Гай Зелений не сниться...
Жар догора на щоці...

...Легко нозі ступати,
білу повітицю бгати.
Бігти... Бо навздогін
він троєрукий. Він!
— Холодно?
— Анітрішки...
— В гніздах долонь — горішки.
— Кину, а чи влучу?
Тихі мої долоні
студять зжарілі скроні,
мови його не чуть.
Страх тільки щось шепоче,
перстень надіти хоче
на підмізинець твій...
— Та ж відступись мерщій!

2. В СУРАМІ, 1913 РОКУ

Хто ж це день при дні за мною
бродить назирцем, як сніг,
і сльозою крижаною
пише ймення на вікні?
Упівголоса вже кличе.
Ой, ще рано, не спинюсь,
не зломлю — тобі незвично —
кров'ю скріплений союз.
Пережди якусь годину —
заплетуться жили знов,
як волокна — в бадилину,
розрідивши смертну кров.
Борозну візьму глибоку,
не глибоку, а важку.
Легко мати мені мороку
при співкому лемішку.

І воли мої слухняні
рушать землю на засів —
у засіки берестяні
ляжуть зерна добрих слів.

ЗИМА ПОЕТА

Пам'яті П. Тичини

Відчиняються двері: білих птиць білий вир;
в тебе птиці сидять на руках і на віях,
білопташся ув очі тобі хтось навів, —
як воно розшугалось довкруг голови!
Примостився край столу... а птиці із рук,
на краєчку зажури... а птиці додолу.
Сам стаєш білим птахом, і криляний рух
переходить в круте лопотіння поволі.
У кімнаті вже тісно... і небо тісне:
білі крила, що маєш, ховаєш за спину;
білі птахи кружляють хурдельно-невпинно —
як зірветься котрийсь, то по серцю крилом
полосне.

Білопташся літа. Хай собі кружеля,
аби слалося в ноги довірливе пір'я.
— Хто мене упізнав у таке надвечір'я,
що гукає мене звіддала? Звідкіля?
Ох, то все та зима, і не більш,
що поставила клич по куттях у кімнаті
і чекає, коли вже перерветься вірш,
щоб гніздо дерев'яне скоріш ладнувати.
Та нехай. Двері врозбіж риплять,
в чистім плесі паперу застряла пір'їна.
Білі птахи летять... Як же швидко летять! —
Чи ж то вітер такий з України?

ГОСТИНА

Добросте шляху — ти ж бо додому,
повняться спіллю відра в криниці,
солодко буде у погостівці.
Виросте стіл, як чотири осичини.
Стіни обступлять, цибулею ввінчані.
Матінко наша, при вічній турботності,
нащо викруглюєш яблуко в крашанку —
скачуть сороки по чистому обрусі,
щедрість твою вихваляють — не вихвалять...
Ти підцинобрюєш крила їх щіткою.
Тихосте лугу, де сутінь розбризкана,
стріли назустріч летять нам оперені,—
хто їх вертає з дитинства далекого?
Котиться колесо збільшене з пагорба,
шлях нам підстругує поза калиною.
Зійдемо й ми по траві на узбочину:
білі корови срібло розточують.
Все оце наше — по хмари розхильчасті,
все на осоння спрямоване поглядом;
там твоїм іменем простір наречено
і аж за обрій поглядом зміряно.
Матінко наша, мохом замощуєш
наші шляхи, патериці просушені,
в кухлях за ніч нам джерела виросуєш:
спрага пекуча завжди по відвідинах.

КОЗАК МАМАЙ

З малюнка

Вдовж стежки корінь повзко славсь,
конкретний, як жадання;
гриміла збруя раз у раз
сама, без коливання.

І найгінкіше із дерев
сахалось гілок власних.
Угору тінь звело, як перст,
хоч зовсім було ясно.
Рука бджолою на струні
завмерла, спочивала,—
він слухав, як у казані
перекипає сало...
Козача доля в сто сторін
простелена усяко:
то рідко, як шаблючний дзвін,
то густо — сім'ям маку.
І знать всякчасно:
смерть отут,
у полотнищі криці,
в сиричнім запахові пут,
в малій, як світ, зіниці...
Та поки келех горенить
і кінь копитом пише,
йде в очі широчезна мить
й тонка, як волос, тиша.

ВИШИВАННЯ

Насіння зріє по узбіччю,
віддавши золото квіткам,
а листя струшує музично
росу на голови жінкам,
що кольори беруть останні
для рушників і сорочок
і в невід зморщок так неждано
вганяють зляканих пташок.
Одне дівчатко тонкостебле
простерло руки і чека,

коли впаде синиця з неба
на сонцем вбілений рукав.
А перестраханий лелека
в повітрі крила розтрусив,
і пальці замість пір'я — спеку
вплели до жухлої коси.
На самому вершечку голки,
що утопилась в полотні,
крильми тріпоче жваво сойка,
аж стало боляче мені.
І я благаю відпустити
і заплоч зелену рву,
мене ж впевняють, що то літо
у вушко затягло траву.
І ніжна птиця, обізнавшись,
склювавши визрілі слова,
буде пришилена назавше
до голосного рукава.

У ЛУЗІ

Росою поглиблена нахолодь м'яти,
високий туман поснував береги,
де мнуть живокіст безшелесні лошата,
роздмухані в лет — з молодої снаги.
Чому це не спиться під небом відкритим
і мулько лежить на повсті трави,
і хто це шепоче за мене молитву
з єдиного слова-двозвуку: «Живи...»
Біліє рука, прохоловши на скроні,
і пута шовкові біліють у ній,
і тупають глухо натруджені коні
в немірянім лузі, в його глибині.
І вся вузькота, неспівмірність душевна
з густим зорюванням на синьому тлі

здрібнила тебе, наче макове зерня,
поклавши в пожадливе лоно землі.
І знову обійде тебе, обтолочить,
досвітніми зблисками гнаний, табун,
і знову ти винесеш з білої ночі
зарошене жмуття конопляних струн.

ОСІННІЙ ВІЛЬШАНСЬКИЙ КРАЄВИД

Зійшло, непам'яттю розмилось
вчорашнє, літнє, нетривке,
і пахолось заповістилась,
і покотилось упівсили
на води, на гілля гінке,
збезважене таке, легке.
На ниви щедро спорожнілі,
на обмежовані гайки,
на стиглість тихої ріки
схиляють хмари спорожнілі
свої мальовані боки.
Відвічне, знане, українне,—
злітає, котиться, тече,
як покотьоло — швидкогінне,
з-під ніг, з-під рук, з-перед очей.
І треба землю перемірять,
перемісить важку ріллю
і викликать із надвечір'я
звичайну доленьку своєю.
Бо ж ти — це все: буденна втіха,
святкова згода голосів
і щіпка золотого сміху,
що відсипалась на засів.
І гірко думать про розлуку,
про забуття, про вороття,
коли береш павуття в руку,
таке летке, як і життя.

* *
*

Заплуталась павутинно
стежка в кронах яблунь.

Ліниво-терпляче провадить крок
промінь по довгих мандрах.

Яблуні очі свої червоні
долу спустили трудно.

Запаморочилось в головах
од кружеляння сонця.

Лапками птахів вишито тишу,
вишито хрестиком стежку.

СВІТАННЯ

Коли я вийняв із відра
потоплу теплу зірку,
світ вийшов ніби з-під пера,
що скреслило копірку.
Коли ж я вдруге до відра
нагнувся, то угледів,
як плавав, мов серед Дніпра,
білющо-білий лебідь.
І біла тінь була на дні,
немов на тихих пальцях,
аж закортілося мені
спіймати невидальце.
Я стис відро, наче горіх,
відчувши твердість ребер,
і, нахилившись, зрозумів:
дивлюся сам на себе.

Що може віщувать про плід тернова квітка:
оголеність стебла не змінюється в звук.
На грубих чагарях лежить легка намітка,
заплутавши в собі бджіл золотий ланцюг.
І просторінь крихка розкрилася в незнане,
покірно ведучи свій погляд, щоб збагнуть,
чом неодмінно в цих мережах тонкотканних
доцільність а чи лад присутні мають бути?
Цвіте? Нехай цвіте. Само все по собі...
Не раниць спогадів, не будить криво думки;
а що за втіха в тій порожній ворожбі,
коли легкі слова загірчують скуштунки?
Проте ласкавлюся до білого суцвіття
і в гордощах своїх стаю на рівень з ним,
щоб з пам'яті вчитав метелик перелітний
і все це заховав до іншої весни.

ПОЛЮВАННЯ

Дні втрат і віднаходин,
дні спалених думок,
де сміх, як бризки глоду
серед пустих гілок.
Та й голова на скрузі
болить від денноти;
мисливський зір в натузі
не годен осягти
ні спотику козулі,
ні зламаних стеблин,
ані польоту кулі,
що пущено вдогін.

Твій пес затято гляне
у той темнавий бік,
бо ж дике око в'яне —
хрип лине звіддалік.
Йому все аби гони
до крапельки снаги,
щоб жмут пахкої вовни
добуть хоча б з ноги.
А я зірвав рушницю,
щоб відступився гнів,
і стрілю лист, як птицю,
що падає долів.
Розлізлась на волокна
конопляна луна —
хтось поряд гостро зойкнув...
А-а... Тиша набіжна.
І листя облетіле
хрущить усе, хрущить,
і пес як знавіснілий
все гавкає в блакить.

* *
*

Цей мох — на двох;
куди не глянеш,
стоїть притомний літ
весняний,
хоч до весни — гай-гай!.. колись...
З беріз ми соку напились,
все ходим і когось гукаєм,
й відлунок кожен, наче спис,
у свої руки заплітаєм.
Що нам до того — мох чи пух,
чи ниття те, що в'яжуть птиці,

єднає нам і зір, і слух
разками чистої живиці?
Бо заблукали ми — ще й як!
Одне ув одному — дочасно...
Чи ж явить нам весна свій знак
на мить всерадісну, всещасну?
І поіменно, прямо вряд
ми кожне дерево гукали,
не озираючись назад,
де тінь із тіні воскресала.

* *
*

Удощи цю прісну землю, удощи,
заручи мені ще долю, заручи...
Мабуть, тут була оленяча тропа,
на ній камінь-світлочолець міцно спав...
І спіткнулась ти, розхлюпавши вино,—
удощило тільки грудочку воно.
Й зав'язалась, розточилася лоза,
підпалила личко злякана сльоза.
Ой ти лишенько, до чого воно все,
і куди рука горнятонько несе?
Чи ж не краще вигнуть перснем свою путь,—
видно, там лиш вихорці одні ростуть,—
і ту грядку-чорнолатку обійти?
Так до мене звідусюди ідеш ти...

* *
*

Ти світиш в ніч лунку
тонким осколком скельця
і носиш в кулачку
пташине ніжне серце.
Я знав твої меди,
дзвінки твої відерця,
і коряком водив
по зачепілих денцях.
Загляну в копнячок,
пригну вниз павутину —
в прозорий корячок
візьму-черпну росину.
І так усе життя:
ходіння, і шукання,
і згадки про пиття,
якого смак — незнаний...

* *
*

Був день — пам'ятаєш плазучого змія?—
виткий, холодкавий, похитливий весь.
Імення твоє було інше, Маріє,
а клен той же самий — він знову воскрес.
І легко було нам траву розгортати,
солодку суницю шукати на двох
й не знать, що за нами пильнуються чати,
що погляд хижацький до спини присох.
Пригадуєш, яблука в круглих долонях
і трепет, що пальці негнучі пойняв,
і цвів понадміру спалахнутий сонях.
Він вдруге зацвів... і обсипавсь на днях.

Хіба ж все минулось?.. Ще ж літо триває,
і трохи відсунуто пам'ять вперед.
Давай, мабуть, зійдем з п'яного трамвая
і птиць паперових пошлемо у лет.
І, може, ще знайдемо ягоду пізню,
оту солодинку, що зводить уста?..
Дві стежки в траві протолочено різно,
і ягода в жменях... та тільки не та.

* *
*

Дзвенющу радість спито з квітів,
і звук підхмарний обірвавсь,
і круглість, в яблуці відкрита,
розмилась запахом нараз.
Душа добрішою ставала
у повній паводі плодів,
і віддих запаху поволі,
як стовпчик диму, холодів,
і доброхітно бігли хмари,
підвладні подихам жури,
і красномовніше канари
з очима промінь говорив.
А поряд втишені джерельця
штовхали чітко густь води.
І уколола раптом серце
суха стеблина лободи.

* *
*

Зелений луг,
веселий пух
і біла конюшина.
І котиться луна за пруг —
вишнева намистина.
Не наступай на трійчаки,
на ці рослини щирі —
з-під ніг сполохані квітки
летять в осінній вирій.
Збезважся, виструнчись і ти,
візьми трой-зілля в пучки,
услідно і собі лети
над лугом однозвучним.
Над шляхом, що глухим піском
прикинувся з учора,
де спокій виріс шулячком
на стебельці прозорім.
Лети, не згадуй про слова
та імені не згадуй...
І відведи на день, на два
початок листопаду.

* *
*

В пониззі ген вогні жаріють,
аж золотіють береги,
легкі підпалини чорніють
на хмарах ніжно-голубих.
Легкавий дух переймом з яру
іде поволеньки на схід,

де засвітився місяць каро
відкритим поглядом на світ.
Початим вечором на чати
стає вода біля джерел
аби мовчати, колихати
дрібненький, холодненький перл.
Своє затаєне шептання
по лузі вистелила — ген...
За кошеницю, за смеркання,
за пожовтілий вже ромен.
І човен той хиткий дощатий
за дня пришпилений до пня —
у ньому можна однувати
і почуватись, як зерня...
Проте далеко не відчалиш,
не здоженеш летких хвилин,
допоки сам себе не спалиш
на жарі спілих ягодин.

* *
*

Самітне волоконеце пропливло...
Шпаклюють вікна — стережуть тепло.
Заносять листя в хату на ночівлю,
аби очам затишніше було.
А в листі кругло світять падунці,
і скачуть поруч срібні цвіркунці —
і їх, як жар, в руках пересипають,
бо скоро сніг з заобрійного краю.
І стежка дальня зменшилась удвоє,
протоптана конем до водопою.
Вода поважчала. Не набереш і склянки,
в ній мокнуть хмари, пущені у лет,
і жнуть завзято зігнуті селянки
понад сагою зжовклий очерет.

Панує скрізь непевна певнота,
що буде вічним перелітний птах
і наскрізно продмухана вербиця,
де двом листкам уже не шелеститься.

* *
*

Червінні дні грибного духу
поволі скресли, без знаку,
торкнувшись легко тільки слуху
летючим шерхотом в листку.
З глибоких нуртовинь небесних
чи, може, з пам'яті — ураз
летке «курли» чомусь воскресло,
не розтривожуючи нас.
Ми вільно з хрупотом косили
студну осінню оболонь
й капусту вергали щосили,
що все просилась до долонь.
Ну що тут? Пахолодь, не більше,
терпкавий запах шелюжин.
І ніж, що ходить тим хуткіше,
чим менше білих головин.
І все улесливіше слався
широкий дим по низині,
і непомітно проминався
вогонь високий в даліні.

* *
*

Тихенько відійди,
відколивайсь, як звук,—
холодний блиск води
уже торкнувся рук.
Це осінь почина
дочасно брати квит —
її рука сумна
кислички рве на спит.
В маленький козубок
опеньків набери,
тихенько на клубок
позмотуй кольори.
І відступись ще раз
від спокою свого,
від вицвілих окрас
і будь-яких пригод.
І сам на самоті
знайди собі ізнов
слова якісь «не ті»
про радість і любов.
Щоб в них, як у струмку,
просвічувало дно
й несло снагу терпку,
як молоде вино...

* *
*

Вітрець війнув на річки лезо,
здмухнувши з клена дрібен жар
й розплівши гойдалку берези,
де спав малесенький Ікар.

І дві кленові насінини
були у нього замість крил,
й тільки легеньке поміж ними
змагалось з вітром з усіх сил.
Та вітер дужче розгортався,
безмежнів простір, ширшав рух.
І вигинався, спотикався
серпневий тополинний пух.
І полетів, бо геть знемігся,
маленький коник-тріскунець
далеко від свого узлісся,
де ще яскравів бур'янець.

* *
*

Не барвиться, перецвіта
навкружниця у колір диму,
і накривають хатній дах
дерева крилами прудкими.
І місяць листя, наче глину,
бо чути: ноги шелестять,
і на березову бантину
саджають діти каченят.
Глибшає річищем ріка
під повстю сизого туману,
і в житла спокій затіка
дрімотою — безперестанно...

НА УЗЛІСІ

Відхилялось чисте небо —
жовтий полог йшов у літ,
і світився в півня гребінь
під вікном, як первоцвіт.

Дивно нам сьогодні зранку
вряд продмухувать шибки
й замість солоду у склянки
класти липові листки.
Й крихти терпкості не чути —
чи ж воно так має бути,
коли губ торкнеться сутінь
чи вишнева каламуть?
Що ж, настоїм в лампі світло,
ним окропим всі кути,
де зберігся запах літа, —
щоб не знати гіркоти.

ВЕРЕСЕНЬ

1

Був дощ, віщований ізранку
сталевим спалахом води,
крейдяні кола біля ганку
замив ретельно, як завжди.
І гру дитячу нелукаву
урвав на самому кінці,
і засвітив сльозу криваву
у горобини на щоці.
І, ставши сам собі далеким,
з застиглим словом на губах,
в уяві бачив я лелеку,
що крила опускав на дах.
Стає затишною домівка,
здовкола кругла, як гніздо,
і не сучеться довга цівка
від стелі, де розпластавсь дощ.
Легке все, піристе, крилате,
випурхує із-під руки.

і склянка чаю непочата,
і тонконогі сірники.
І щось в душі таке тривожне,
і невспокійливе, як гнів,—
берусь за дерево неложне,
щоб сам, бува, не полетів.
І так міркую: дощ минеться,
зазначить крейда кола знов,
та чи відляже шем від серця,
коли засну осіннім сном?

2

Гуляє емаллю меткий однорук,
і тчеться, мов нитка, тонюсінький звук.
І синьо-осінній петровий батіг
валкує нещадно стійкий переліг.
І нишпорно ходять лисичі вогні
по густо оброшеній гострій стерні.
Останні пташини, б'ючи каламуть,
у вирій верстають незміряну путь.
І простір, затиснутий в межах листа,
з'їдається тливом, як сніг у полях.
Лиш мовчки ковточок шпаркої сльоти
сховало відерце, як рот темноти.
І болісно входять живі дерева
у кільця щорічні, як наші слова:
від смислу, відлуння — до серця, коли
кілечками часу вони відлягли.

ЖОВТЕНЬ

Зрадив паву пісок воружкий;
буде пух в набивні подушки;
буде сон, мов каблучка з руки,—
коти-коть золоті голівки...

В мене люба — на лівій руці,
ходить ніч біля віч по щоці...
Перемовч, не злякай бубонці,
що лежить та й на правій руці.

Розколовся горіх, як горіх:
де ж ті зерня незгірклих утіх?
Пересохли порожні уста —
та й велика ж на двох самота...

Підмостився під зжовклий листок,
розв'яжи свій дрібний кулачок:
хай летить біле пір'я від нас —
на студеність його

прийде час,
прийде час...

ЛИСТОПАД

1. РАНОК

Ще червінь вітром не розмита,
і дійсне в обрисах лежить,
і золота галузка жита
оцю благословляє мить.
Зійшовши з самого вершечка
стрімкого дерева униз,
гулкою простору кілечко
лягло на соняховий спис.
Та що тобі до того чину,
чи ж менше затишку й тепла,
коли вугліє горобина
у ворона із-під крила.

2. ДЕНЬ

Відстояний прозор у лігвах водяних,
де хмари залягли, як вмовклі валуни,
де вітер-холодун гне бриж на всю довжінь
й перелюбно злилась з вербою мревна тінь;
очима стаємо до радісних прозорінь,
коли наш кожен рух виходить із сумлінь.
А в фуркоті листка, що падає долів,
найбільше ваготи з усіх почутих слів.
Відводим очі вбік, щоб листопада жовть
не гнула до землі високу нашу плоть.
І морщиться чоло без збагнених причин,
можливо, це тому, що день іде на згин.

3. ВЕЧІР

Змайнув так швидко світлий час,
і нишком сутінь нареклась,
і, ніби на вечірню знаду,
прийшла сосниця прямо з саду
і кільчиком своїм зеленим
чомусь націлюється в мене.
Тут все — від повсті трав'яної
до волокнистих хмарок — скрізь
все перемічено тобою,
родимками ріденьких сліз.
А там... Та що тут моє слово:
ні змалювать, ні розказать...
Це як на голку ту соснову
усю сльоту перенизять.

* * *

*

Біля груби так святково
вип'єш чай і будеш знов
переважувати слово,
що вимірює любов.

Треба руки нам зігріти,
не сполохавши вогонь,
й наректи словами літа,
ну, скажи ж мені, кого?

Може, рань цю випадкову
чи схвильованість руки,
що трима квітчасте слово
за шовкові торочки?

Може, пахощі сунічні,
важко схилені на стіл,
наректи якомсь незвично,
взявши звуки на приціл?

Це звичайне хитрування,
гра словами, і не більш,
у той час, коли кохання
вперто проситься у вірш.

ЗИМОВА ДОРОГА

Прозор'ям пойнята долина,
а де джерела дзвонять радість,—
сніг, наче пера соколині,
лежав розметаний в безладді.

І білість бралася сумлінням
від с'уцвіті, що тліла в глищі;
і зріли снігурі зомлілі,
як взяті сонцем полуниці.
На аркуші грушевих пахів
плоди викреслювала гілка,
і до дзьобів тулили птахи
давно знезвучені сопілки.
І відливалися долоні
по обрисах плодів дозрілих,
та все відлунювало слово
про шлях засипаний та білий.

* *
*

В забуте відро хтось дзвонив цілу ніч,
хтось пір'я надмухав у щілини віч,
хтось стежку промів од криниці до ганку
та вибілів крейдою діл та лежанку...
І рясно на шворку низав снігурів,
і висмикав дим нитяний з димарів...
В забутім відрі було льоду кружальце,
в щілинах очей — невиди-невидальце,
і стежка текла від криниці в оселю,
де сміх крейдяний віддзеркалила стеля,
де лунко бурульки цвіли на шнурку
і тихо сиділа сова на дашку.
І гарно було, хоч слова забувай...
Тут жив колись дід на ім'я Неминай.

* * *

*

Медова розкіш тих чекань,
як суцвіть заіскриться,
як сніжна бджілка з трепетань
злама прозорі крильця.
Уже розквітини пахкі
вляглися в зір барвисто,
і солод рясно наоکیل
розпорошивсь зернисто.
Узяток паморочив глузд,
а сурми недріманні
кріпили бджоляний союз
з тонкими пелюстками.
Ось пролунав бентежний клич
та й скоро захолюнув,
лиш дрібно тіні потекли
по мідяних колонах.
І я раптово засмутивсь.
Та коли сонце зблисло,
химерних знаків скоропісь
накреслились на мислі.
І я все висловив за мить
буденними словами:
— То не біда, що сніг летить,
бо літо перед нами.

ПРО СПОКІЙ

Немає супокою. І не буде.
Немов луна гніздо змостила в грудях,
гне крила довгі, пір'ям шелестить,
велить прожити натхненно кожну мить.
А в чім натхнення?
В праці невгавущій,
коли стає значним і незначуще,
коли шкоринка хліба, наче птах,
щебече запахом при всміхнених вустах.
Коли піщинка рідної землі,
на житньому запікшися стеблі,
як нагад про виснагу і про час,
кругліє, все малюючи,— для нас.
О дні марнот, які ж ви безіменні!
Чому ви знову входите до мене?
В руці рискаль, у другій — насінина,
а проти серця — клопітлива днина...
І біль стоїть так високо, як ртуть,—
«фантоми» знавісніло так гудуть прокляті!
А слово правди — щире, як земля,
мені воно лунає звіддала,
пече мені пекучістю — до крику —
і проклина байдужість без'язику.
О дні турбот, змішані, мов хліб,
ущільнений в неспокій я — до стіп.
Уплетений, як кільця в деревині.
Несхибний я в кожнісінькій хвилині,
днем клопочусь, дарованим не вперше
для боротьби, для зачинів і звершень.

Ти — світла далечинь, простелена рівнинно,
прозора та дзвінка, немов погожа днина,
в тобі блакить лунка і крила журавлині,
співучі павутини пряде твоя рука.

Люблю тебе, о земле! Твоє пречисте лоно
остуджує мої натружені долоні,
наснажує мене, як трави на осонні;
тепло твоє у жили щохвилі затіка.

Наперекір вогню і подихам пустелі,
тебе зволожу я, щоб рунь зросла весела.
Зіжну, і змолочу, і хліб знесу в оселю,
аби далеких друзів на свята закликать.

ВЕРШИНА ВСЬОГО ЖИВОГО

Подихом вуст ми відтворимо радість в зелині,
ляжем самі, як роса на травині.
Сила творяща нас приземляє до ранку
слухать, як плаче вночі джерелянка;
слухать коріння, заплутане в пошуках вічних...
Швидко стуманіє зір опівнічний.
Круглість відчуємо в тілі сферичнім —
бути нам знову землею незвично.
Прудко ввійдемо — навпомацки, сліпо —
в рослини,
тільки б відчуту радість людини.
Кольором свіжим людям взеленимо очі.
Сило творяща, бути в прислузі людям ми хочем!

Благословенний сніг — на врожаї грядущі —
у колір доброти забарвив обшир дня,
і вербам крила дав, і душі наші суці
на висоту очей захоплено підняв.
Нам треба чистоти для розмислів і вчинків,
нам треба широти, аби угледіть мить,
як вітер молодий на мерехтких сніжинках
на поклич крізь югу поквапливо летить;
об'явлення його ніким і не помітне —
у мимойдучий сніг уплетений увесь,
і, наче в дзеркалах, в просторах перелітних
на розмах своїх крил він вільно розпростерсь.
Тому-то й легко нам дивитись на відвічне,
і снігом чутись знов єдиним, як і твердь,
і воскресати знов у ночі новорічні
з очима здивувань, засипаними вщерть.

НЕЗАБУТНЕ

Пливе собі, прикваплювана вітром,
блакитніє і хлюпотом тендітним
ледь-ледь спросоння колисає слух,
і дух води знадливиий, всюдисвітній
схиляє серце, аби ти заснув...
Весло зронивши, голову схиливши,
вздовж шелесту розплющено пливеш,
і ні знаку — мовчить свічадо тиші,
на дні сховавши пасмища пожеж.
Так рівно все, так полірно, безжурно,
і дні війни далекі, наче сон...
Латаття спить, і білогорлі сурми
мовчать про те, як форсувався Дон.

Вода порожня, порожньо у горлі,
тонке, як скло, лице твоє пливло,
і, схаменувшись, розгорнувши чорні
завмерлі води звугленим веслом,
дививсь крізь товщ, крізь захололу призму,
і рушить з місця не було снаги.
Находив вечір. Ледве річка слизла,
змикалися минулі береги...

ЕВАКУАЦІЯ

Був день, що ні змісту йому, ані форми,
зрівнялась з землею розбита платформа,
і потяг розмивчатий парою жбухав,
колеса гриміли об рейки над вухом.
На обшир дощу розбухало все тіло,
і чути було, як у нього вганяли
важкі вухналі, прибиваючи шпали.
Блукаючий плач, перебарвлений в біле,
притулку шукав у вустах спорожнілих,
і пахла, як завше, наївна жоржина,
протиснувшись запахом в диму щілини.
І праглося покликком кликнути:

— Мамо!

Що діється з нами? З твоїми синами?—
Квадратним став м'ячик,

хоч плач — він не скаче!

Облизують глобус дві снасті собачі:
рипить він, ...

зіржавлений в довгій мандрівці,
аж місце затерлося нашій домівці;

та тичеться пучка в мальовані води:

— Отут наше «дома», тут сонечко сходить...
Там сонях цвіте, як стільник — повен меду...

А глобус кружляє. І важко те вгледіть...
І важко збагнуть, що гудуть «месершміти»,
що ми не дорослі, а вже і не діти.

ОДНОГО ЛИПНЕВОГО ДНЯ

Суниці я збирав на дні окопу,
там наскрізь тишу стелюх-мох прошив,
липневий вітер тихо, одностопо
ходив ізбоку й глицю порошив.
Про смерть ані півслова, ні півмислі:
ні натяку, ніякого знаку.
Солодкий жар вуста мені розтиснув,
липневим духом згуснув у ковтку.
І подив брав — хіба тут смерть можлива
під мудрим спокоем беззахисних дерев,
коли мураха навіть — й та щасливо
суничний жар подячливо бере!
І мох стелючий в тиші не смертельній
густішає, жовтіє... вже як мед...
І звідки брязкіт зрине вогнестрельний
і реготне безглуздо кулемет?..
Все раптом згіркло, на губах вуглини,
розверзлись чорно пам'яті глибини,
і, скорчившись, стискаючи живіт,
крізь пляму крові глянув я на світ:
весь ліс горів, у вирі вогняному
побачив я лице — таке знайоме,
що, видихнувши попіл із грудей,
я крикнув од дитинства до людей:
— Це ж батько мій... Це ж батечко... Невже
від кулі крик мій та й не вбереже
його долоні, щедрі на тепло,
і незасмагле облітку чоло,

і повні сміху, мови повні губи —
невже ж не захищу його від згуби?..—
Я вирвав мох, добувшись до глини,
і вигорнув пригашені жарини,
на руки свої глянув — кров... чи сік
збіга тоненько... О двадцятий вік!
Надшвидкісний, надболісний, великий,—
весь час живеш на грані тиші й крику.
І жодної хвилини забуття,
що спокій твій — з окопного життя.

* *
*

Кожного дня шукаю-відшукаю
форму для дерева, форму для квітки:
крона роздмухана вітром,
бджілка запліднює квітку.
Те і не те джерело,
що виходить з-під кореня.
Твердішає слово

з прожитою дниною.

Обриси каменю сутінь розмила,
та і не та зав'язалася ластівка в хмарі...
Кожного дня слово шукаю,
щоб розповісти про солод нектару.

ВОДА

При березі тихім вода пробігала,
у діток про літо купальне питала,
а дітки, зрожевивши ніжками хвилю,
до себе, мов кицьку, її приручали.
І бігла вода слідком за дівною,

фарбуючи барвою все молодою.
В очах у дітей джерелів холодок,
у землю блакитний просотувавсь крок,
а джміль голубий їм стежки волохатив,
усіх ведучи до зеленої хати,
де в вікнах латаття було замість скла
і лілія біло в лампаді цвіла,
де тінь по кутках одночасно снувала,
як спокій,

глибокі двобокі дзеркала.

І тиша вишнево стелилась по глині,
там дірку буравив цвіркун в намистині,
в моругій жарині вогню-однозірця
просвічував світ,

що відбивсь на копірці...

Пригаслою фарбою, звуком високим
вкотився у хату раптово неспокій;
вкотився, розмився, піднявсь над усім,—
і кожен малюк височів наче грім
над літом зчорнілим і понад собою,
над тим, що пішло назавжди за водою.

* *
*

Оце нам на розкіш і луг, і при лузі вільшина,
і голка води, і теплі горошина.

Оце нам на наше обшир'я

зрум'янені яблука сміху,
ще й слово, дароване всім на утіху.

Джмелі нам куйовдять волосся,
ядуху роздмухують, небо дірявлять, як пемзу,
бо солоддю зірок воно узялося —
крило мерехтить гостролезю.

В зеленому гудинні бродимо ми, мов комахи,
піснями рясними родимо влітку, як птахи.

Які ж ми багаті:

століття, як соти стоять непочаті,
а там, поза склом,

поза рівнем припливів, відпливів,—
квітки однослівні і барви щасливі,
золочені сонцем, оздоблені сонцем,
підведені сонцем, облиті,
і лікті, і спини, і голови змиті.

А в головах — що то за клопіт, що за морока:
обчислювать, звідки це сяйво й допоки,
вимірювать подих в легенях,
виважувать радість у жменях...

А може, на краще

котить горошину тепла з косогору,
а в жилах гуляє хай голка прозора,
щільніше зшиваючи стопи з стежками прудкими,
щоб ближче ходилося ними...

А може, на спогад ця розкіш дається
і спрагло водиця так п'ється,
щоб смак нам не зраджував,

спрага стає все палкіша, палкіша,
і кожна хвилина щодалі — густіша, густіша...

* * *

*

Вивірюється темрява із лугу,
зволожений світлішає пісок,
проводить риску по край неба вугіль,
відтворюючи пtiчий голосок...
Ніч слабшає, минає тьми свавілля,
розлазяться липучі ланцюги,

кінчається мовчальна поночівля,
світ входить швидко в світлі береги.
З кубла імли виплутується стежка,
щоб луг навпіл раптово розітнуть,
і молодик, як знайдена сережка,
роз'яснює небесну каламуть.
І повертають речі свої ймення,
жовтіє квітка, і співа бджола.
Стають святими клопоти щоденні:
варити крицю з сріблом для крила.
І радість майструвати, й мірять долю,
підносить вгору світлі голоси,
біжуче обганяти видноколо,
щоб з рук у руки сонце взяв твій син.

* *
*

Птах, що дарує мені висоту,
пес, який вірить в мою доброту,
дерево, щедре на зрілі плоди,
в пальцях розімкнута ніжність води —
всі ці ознаки моєї судьби
(всі, від піщинки ув оці — до скелі),
все пропливе, промайне каруселлю,
тільки побачу, та тільки ж побачу,
як безголосо хто-небудь плаче.

В білих долонях горе холоде,
терен зростає з чистого лона,
трухне усе, що не візьмеш у руки,
голос січеться на здрібнені звуки —
всі ці ознаки моєї розпуки
(все, від сльозини до чорної муки),

СПОРІДНЕНІСТЬ

Небес високе будування
на вінці обрію оперте —
висока кришталева баня
лункою тишею всещертна.
У безголосому світанні
спливало сонце так повільно,
ніби зіходило востанне
над сонним світом чорно-білим.
Востанне цвів метелик біло
на бадилинці кропиви,
волосся сонячно горіло,
як німб, довкола голови.
Усе опуклювалось. Зріло,
пріймалось світлом золотим,
все більш ріднилися із тілом
за ніч відчужені світи.
І ти, позбувшись незалежжя,
звільнившись тишею від слів,
мов бадилина, — тихо стежив,
як угорі метелик цвів.

МІКЕЛАНДЖЕЛО

Ну що йому та різьблена печаль,
студений мармур,
як вода в криниці,
вилискує, цямрований в очах,
овально входить в здвоєні зіниці.

...Стегно.

Коліно.

Випукле плече.

Шліфоване аж до спокуси лоно,
куточки губ, в які не затече
ані відраза, ні сльоза солона.

Похітливо розлігшись на весь зріст,
повітря проломивши гіркувате,
в об'ємі сну замкнувши вічний зміст,
жагу творця усотує, як вата.

І заздрим гнівом наскрізь пропіка
її нутро черниця жердкувата,
до злочину схиляється рука,
націлившись на перса горбкуваті.

Ну що той холод в мармурі, цей гнів,
коли жага завжди в очах колише
відвічний образ, зітканий зі снів,
пречистим духом хтось весняно дише?

Ну що йому хвилиenne забуття,
оманливе завдешне гамування,
коли душа

жадає все життя
відвічного злиття і раювання?

ВИГУК У ПРОСТІР

Простір радощів і страху .
тільки словом перетнеш:
крик роз'єднує, мов птаха,
світ на сонячне й нічне.
Що ми знаємо про вічність
чи про обшири чуттів!—
дні змарновані потічні,
а робочі дні — густі.

Радість, випита спочатку,
щоб усталити наш смак,
полишила нам на згадку
кадуб повний та черпак...
В дні глибинно угніздилась
невивітрювана хіть:
взявши вічність живосилом,
склад безсмертя зрозуміть.
Дійсно, з чого її солод,
і чому він нетривкий,
звідки носять

світла бджоли
краплі знань у стільники?
І вбирає нас навіщо
простір безліччю зіниць,
ще й печатає навічно
в стільниках лунких криниць?
Все це чиниться взаємно,
незбагнено, повсякчас...
Розчиняємось щоденно
в світі ми, а світ — у нас...
Та одне лиш незникоме,
нерозчинюване, ні:
голосу безмежний промінь,
радість праці навесні.

* *
*

День риштований шелестом лісу —
підіймається вгору, аж очі холонуть,
і рука розгортає едwabну завісу,
навивається шовк на долоню.
Як все видно: ясна на осонні,
жінка зв'язує тіні у жмут.

І лежать валунами розмлоєні коні,
утопившись в траві і звільнившись од пут.
А ген там, попід гай, де з тонких соломинок
дітваки видихають блакитних синиць,
річка нижеться густо з росинок
і сміється вода горілиць.
По долині луна вогкувата —
мерехтить павутинна тонка,
кличе мати — ти мусиш спускатись:
на землі тебе доля чека.

* *
*

Траву на довголіття зав'язав
в мічні колінця,
пофарбував квітник духмяним жовтокрівцем,
ще й викружав горнець я на гончарнім крузі,
і камінець пустив по золотому прюзі;
веселий промінець по вінцях мерехтить,
пий сонячні меди, щоб спрагу утолить.
А хто це пов'язав за ніч вузлами верби,
по стежці віск розлив від ганку до лужка,
де молочай цвіте, на жовту тихість щедрий;
хто карбував сонця по всіх-усіх квітках?
Дзвенить в корі лунка післязимова зморшка,
і світиться крило у пташки від літань,
у пальці заплелась повітря синя стежка...
— Навіщо це тобі?
— Мій друже, не питай...
Ось зараз полечу, за хмаркою полину,
і натрушу дощів, щоб змить зимовий слід,
і, наче в бурштині, у дощових краплинах
увічню молодий і сонцеповний світ.

НАЧЕРКИ ДО ПОРТРЕТА ІВАНА ФРАНКА

Дмитру Павличку

1

Прихильний до тиші золочений явір
про полудень літній йому звістував,
та хмара зависла, червона краями,
хотіла, щоб швидше він в слові постав.

Бо світ безіменний зливався в єдине,
недіткнутий думкою, скривджений весь,
відлунював розпач у кожній стеблині,
і крикнув Іван через всю полонину:
— Народе, ти в слові Тараса воскрес!

Він наші права подвоїв у слові,
у слові поглибив, збезсмертив навек,
у пам'ять впустив, у спалахи крові,
у руки, у знаки свої загадкові,
у смутки свої — чоловік...

Підводжусь і я, щоб підняти із праху
знедолений край і своїх бідаків,
підводжу, підводжу, не відаю страху,
гукаю — відлуння гримлять подовкіл.

Роздмухую попіл, розхитую втому,
і босий на присок стаю, щоб не спать:
мені ж бо судилось у цьому огромі
лункими словами народ об'єднать:
«Лупайте сю скалу!»

Се ж остання війна! Се до бою
Чоловіцтво зі звірством стає.

Від помахів біліюче крило
вчорашне від світанку розняло,
і ти помітив, що бракує сил
звестися сонцеві на небосхил.
Що так і буде з щілин струменіть,
замість проміння, перекисла мідь,
вуста людські злютуються в оскомі,
з'єднаються слова в один протяжний гук,
якщо не взяти молота до рук,
не розбудити оцього огрому.
Вогонь спашне, і холод не затягне
гарячі почуття і жар відвічних прагнень.
А ніч ядушна хай впівока глипа,
як розцвітає брунька смолоскипа,
як визволене сонце вироста
і червониться заклик на вустах:
— Лупайте сю скалу!

Супокій — святеє діло
В супокійні часи,
Та сли в час війни та бою
Ти зовеш до супокою —
Зрадник або трус еси.

Догода тут тобі у всьому:
лежиш, як голка у соломі,
вітри на четверо дверей,
лиш наживай собі оскому
на спілих яблуках ранет.

Звисає бузина хизливо,
дрібний розсипавши смішок,

і ниже павич терпеливо
разки чорненьких ягідок.

Ще нижче і сильце прикрите,
ще далі — корінь ворушкий,
а назверх тиша соковита
поводить поглядом важким.

Лежиш, як лилик у дуплянці,
і сниш про птицю чарівну,
та враз хапаєшся в нестямці
ти за тривогу рятівну:

у спогляданнях змарнувати,
Іване, можна все життя,
а хто скалу буде лупати,
шляхи рівняти для звитяг?
Кому рубач віддасть сокиру,
щоб хижі нетрища трощить?
Іди з неспокоєм по миру:
— Гримить!

4

Навкружний ліс, захряснутий туманом,
плаї скрадав, одлеглі від очей,
і птах каплющий непомітно танув —
сльозою розмивався чи дощем.
Слух невиситимий прагнув інших звуків,
причаєних до часу в деревах,
і тихло в горлі серце від спонуки,
так ніби його взяв хто раптом в руки
і туго павутинням спеленав.
— О краю мій, який же ти провільглий —
ні крейдою тебе, ні золотом сплямить:
всі кольори і всі відтінки збігли,

лиш чорнота тут цісарська лежить.
І все в ньому чорніє до дримоти,
до зжухлого паперу, до думок,
лише біліє павутиння дроту,
що пеленає волю в сповиток.
Ні ворухнутись, ані власти ницьма:
знай божу ласку до русинів... Цить...
Одне тобі отут — кричати кричма,
лупать скалу, до світла всіх будить!

5

Вічний революцьонер —
Дух, наука, думка, воля —
Не уступить пільмі поля.

Примарний плин хмарин понад тобою йдучим
полегшував снувать угору тріудний крок
і владно поривав підвестись вище кручі
і неміряну глибінь до витоків зірок.

Важка твоя стопа відтручує каміння,
і пада слідма тінь в стромовище вузьке,
і срібно кров дзвенить
в передчутті прозріння,
бо ти співмірив дух із висотою скель.

Оголена, легка, як до земних народин,
голчаним вістрям дня протята, мов мотиль,
вже відала душа, що для літань й свободи
замало поривань, а треба ще й зусиль;

що тільки спільний труд
і спільна сильна воля
посяде братства світ і згоду між людьми,—
наука, думка, дух хай визначають долю,
бо шлях угору йде крізь пасмища пільми.

Душа безсмертна. Жить віковічно їй.

Віддалено туманом дерева,
поважчала в долонях голова,
минувся день, поглибшав шлях близький,
в якому — наче щогли — патики...
Сплять подорожні в себе на колінах,
а на узбіччі ніч високі стіни
мурує тихо, що заледве й чуть,
як камінь поверх каменя кладуть,
підносяться свавільні будівничі
на висоту облудного величчя.
В мандрівців сон, в спорудників біда:
за мури око кругле погляда —
а що ж воно знялось таке високе,
коли весь світ одліг у тихий спокій,
і навіть той, хто мав би чатувати,
втулив в долоні голову, щоб спати.
Проте вставай, руш стіни нетривкі,
вже тріщини прозоряться навкіс
і пада, пада цісарське каміння —
хай світ братерства постає з боріння.
Вставай, Іване.
Перо прив'язуй до зап'ястя.
Пиши: душа безсмертна... але щастя
офірувати нею в боротьбі,
моя вітчизно зболена, тобі!

ЧОРНОТРОП

Здригнулася струна від променя тонкого,
зневажений від всіх, сніг ще білів як міг,
і колесо дзвінке мережило дорогу,
якою вовни жмут в чотири лапи біг.

А-а-а... Світлість на лиці від дерева гінкого,
і мед на язичі від слова молодого.

Під чоботом зело пробилось ворущке,
щоб швидше я ступав, бо нині все швидке.
Кораблик рветься з рук, членується насіння,
загострена вода заломи обтина,
і в мур один стають, розламуючись, стіни,—
імення перейнять летюче, мов луна:

Ма-рі-я!

На довжину струни воно бринить прозоро,
і хмару прихила до обрію біжку,
і кущиком трава збігає з косогору
уславити тебе, бо ти — вода в струмку.

Ма-рі-е-е...

Вже голос губить жар, а крила гублять пір'я,
і зір не досягне відлунених висот,
де літери горять нетліючим сузір'ям,—
не прокричать мені, бо тиші повен рот.

І шепітно, мов пух, я здмухую імення,
хоч крику повен рот — його не проковтнуть...

О весно! я прийняв твоє благословення,
коли через сніги проклав нерівну путь.

* *
*

Прийшла ти до мене, пречиста любове,
і вирвала з вуст моїх з коренем слово,
і подихом горло порожнє спалила,
гукнути — нема кого, мовкнуть несила.

З подяки, з оскарження, може, з розпуки,
простерши до неба обпалені руки,
біжу я на гору, де хмара синіє...
На вічну плавбу та хмарина, Маріє.

Гора все крутіша, а хмара — все далі,
а в мене, а в мене — все більше печалі,
у горлі обвуглене корчиться слово:
яка ж ти швидка, мимойдуча любове!

* *
*

Прихилля серця, мови любовота, —
з твоєї ласки шовк, — ніжніше дихать,
я маю все, і навіть гіркота,
щоб смак не втратить, підмішалась стиха.

Є в мене все: вода, в соляниці сіль,
і хліб в спідущці на листку латаття,
і день, що йде поволі звідусіль,
аби його любов'ю привітати.

Та є ще ти — безмежна щедрота,
ласкавістю, довірою багата...
Отак би й жить, минать свої літа,
в набуток обертати кожную втрату.

Отак би й жить без марниці весь вік,
щоб з радощами серце надолужить
і дням своїм забути назву й лік,
тому що ти зі мною у подружжі.

СПОГАД

Навіщо ти у пам'яті долоней,
навіщо ти на язичі солона?
Для чого ув очах ця порожнеча,
розріджене повітря кожен вечір?

Невірогідна, дзеркалом забута,
глибоким слухом кухля непочута,
присутня в жилах, стягнутих вузлом,
збережена невичахлим теплом,
ти так углибла в корені думок,
що вдвічі важчим став мій кожен крок,
і кожне слово так до вуст припало,
що ні мовчанням їх не віддзеркалить,
ні криком викричать, ні холодом стлумить
ту світлу мить, що так мені болить...

ТРИПТИХ ПОЧУТТЯ

Любовь одна — весельє життя хладной.
Любовь одна — мучення сердець.

А. Пушкин

1

В'язень в коханні, в солодкім стражданні,
муки мої, як вино, втіходайні.
Змішана пам'ять з духом весняним
радість приносить та й несказанну!
Світло блаженності, щедро розлите,
п'є моє серце, п'є — і несите.
Сяє твій образ в дзеркалі слова —
не перейди, вільна любове!
Літепла хвилі лебеді котять,
крила розсовують нові широти,
тчеться вітрило нам на плавбу —
світла любове, вічною будь!
Ось мої губи, словом розняті,—
полум'ям, вуглем їх запечатай!
Чисте чоло, щоб його таврувать —
швидше знакуй, поки гостра печать!

Розплющусь, змию з роговиці,
 у стелю очі утоплю —
 та ти спливеш, як звук з криниці,
 і додаси ізнов жалю.
 Із тріщин часу, з щілин тиші
 просочиться вологий сміх,
 поверхню дзеркала сколише,
 погорбить прямизну доріг,
 аби спіткнувся, заблукав щоб,
 уткнувся спогадом в куток,
 щоб житло стало наче хаща,
 де не ступнути ні на крок.
 Щоб, руки зранивши до крові
 об гострий світ, немов сліпець,
 прийняв покуту з рук любові,
 своєї долі рішенець:
 жить спогадом, що витікає,
 неначе з пригорщі — пісок,
 кругліть і тверднути на камінь,
 де безліч визріло думок.

3

За пеленою, за туманом,
 за порошиною вогню
 невідворотно голос тана —
 летить відлуння олов'яне,
 летить, летить
 назустріч дню.
 А за відлунком
 нитка біла
 крізь повсть
 сотається слідком,
 щоб позначити твоє тіло
 хрещатим синім холодком.

Бо пам'ять жде давно відплати:
сплати, сплати коханню борг,
розлий по келихах щербатих
і гіркоту, і біль на двох.
Ставай на танучу крижину,
пливи за течією вниз...
Слух затужавів, наче глина,
поплюскла голосу зернина,
не крикнеш: «Часе, зупинись!»
Так непомітно і сирітно
потрапиш в море крижане,
і світла радість тоголітня
не дожене, не дожене.
І, роззирнувшись, помітиш,
що ти один на шибці дня,
що твого танучого літа
не перейнять, не перейнять...

ТРАВЕНЬ

Хай місяць цей буде в переліку першим
для справ започатих, сподіваних звершень,
для того, що буде за нашим велінням
на землях відвічних при вічних стремліннях.
Хай все, як і перше, з весни розпочнеться,
і словом весняним любов наречеться,
поділиться світ на чотири керунки,
щоб нам повертати далекі відлунки,
аби не блукать у великому світі,
жаринами обрій повсюди помітим.
Зав'яжемо в цямринах воду біжучу,
замкнемо губами любов кругойдучу,
продовжимося в дітях, у радісних мріях,
і новий перелік почнемо, Маріє!

* *

*

Від доторку руки вода стає шовкова,
і ти, мов пух, летиш із губ, моя любове!
А навперейми я, мов світ, з усіх сторін.

Сунічини грудей, і яблука колін,

і губ гарячих млосьть,

слова, що ділять нас,—

злилось усе, зрослоь,

щоб бути повсякчас.

Щоб простір нами став —

вмістилищем безсмертя,

щоб ми, одне одним наповнившись всещертно,

раділи,

що бджола

іде над снігом скреслим

і на відвічний плин стружуться нові весла.

ДУША ПРОЗОРИТЬСЯ ДО ДНА

Ніяковіючи
цвіте
жовтенький підбіл.
Пахнуть трави.
Жовто-зелено, кучеряво
берези повняться.
Теплінь...
І на прозору волосінь
нанизує хмарини жайвір.
Скрипить, розхитана іржаво,
при окоренку вербна тінь,
мов скаржитья: така світлінь...
Така ясінь! Лункі долоні
тримають склянки сонцеповні,
і вінця тануть на губах,
і, наче свічка в дзеркалах,
плід світиться в жіночій лоні.
І вінця обрію
склодув
глибоким подихом рівняє,—
світлотворящий його дух,
скло пронизавши, йде в безкрає.
Від голосу стіна скляна
щомиті далі відступає —
душа прозориться до дна,
бо її світлом заливає.

БРАТОВІ ДМИТРОВІ, ЯКОГО ЗНАЮ З РОЗПОВІДЕЙ

Брате, холодом бузковим

замальовано шибки,

і щебечуть загадково красномовні ластівки.

Нині пуста спить у хаті, розметавшись на всю шир,
засвітивши блямкуватий під бантиною «пухир».

І рука не пам'ятає ані клямок, ні дверей —
тільки попіл відгортає,

розгорта з-перед очей.

А було ж — долоні в гривах,

у долонях — вухналі,

лемеші блакитноокі, смушок сизої ріллі,

бісівство в міхах роздутих,

пересипане вогнем.

Тс-с... Хіба тобі не чути?

Іде гість, спішить за днем.

Та звідкіль кому тут взятись,

зав'язатись, як сльозі,

якщо дерево крислате на одній стоїть нозі

біля дальньої могили, що у землю увійшла

за десятки літ жалоби од весняного села.

КАЗКА

Хто-не-хтось, де-не-десь, з деякого царства
стрілку висмикнув з небес,

мов пір'їнку з пташки;

хтось чомусь її узяв, щось чомусь згадавши,
рушники комусь хтось ткав,

душу кляв пропащу,

шкуру жаб'ячу палив наповіщось люто,

каменю клубок котив, відбував покуту...

Шлях світ за очі проліг десь чогось шукати:
не знайшов, не вмів, не зміг,
не здобув, не втратив...

Міст скляний не перейшов і не зміряв моря,
не звивав волосся шовк, серця не впокорив...
Не втолив — спалив язик; шепіт, наче сажа:
принатурився, привик, душу сном обтяжив...
Не згадаю, де, коли, як, чому, навіщо,
хто до серця присмолив лихо-кам'янище,
чом розслабла тятива, обважніли й руки,
крик чому не перейнять, не збагнуть сполуки?
А од сонця все летять променисті стріли,
і тому жада душа завше перевтілень.

РУКА

Тільки й видно було, що руку,
а за нею не розпізнати імені,
ані змісту очей, ані жодного звуку.
Тільки широка долоня, ширша за світ.
Гойдати колиску, місити тісто, пестить
тиху кульбабу.

О руко!
Няньчиш вогонь, запліднюєш землю
і кладеш камінь на межі з холодом,
благословення твоє п'ятиперсте
відкриває простір,
вперед простерта — іде... іде... дорога...
Піднята вгору — то спрага неба,
і зшивається очерет, щоб падать на землю,
і підноситься вежа, щоб далеко глянути
з-під руки.
За небом — небо, за обрієм — обрій,
а внизу — джерела.
Ось тут — рука лягає на землю: насіння,

ось тут — це оселя, криниця, нива,
тут — це ти,
утверджую себе рукою,
рукою впотужною,
відкривай долоню — хай будуть друзі,
здрастуйте, ви!
З руки в руку — щирість,
передай келих,
поділи хліб,
візьми цілушку
і приклади до серця руку...
Рука, що стискає горло,
завжди скоцюрблена —
в гнізді долоні вигріває камінь,
вона ділить землю на схід і захід,
вказівним пальцем визначає північ
і тицяється на південь — вода скляніє.
Все мало, мало,
бо там її тут.
О руко, будь проклята!
Бо ти наділа залізні наперстки
і пустила вогонь,
зашморг пустила гуляти по світу
і кинула камінь в простерту долоню.
Трухне колиска, гіркне тісто,
але назустріч встає долоня
і ловить стріли.
О руко-рученько, листочку кленовий,
губами виймаю стрілу
і цілую пучки:
велику, вказівну, середню, підмізинець,
мізинчик.
— Здрастуй, руко!

СЛОВО

В форму слова твого перелито жадання,
скажеш «яблуко» — вмить заопуклиться плід,
сік на пучках проступить лише з дотикання,
тінь пообіч застигне кружальцем, як лід.
Слово суще, лукаве, спасенне,
перемліле в устах — хоч кричи.
Промовляєш його цілоденно,
цілонічно... Та слово мовчить.
Видихаєш його на свічадо,
придивляєшся — крапля дрібна,
і тьмяніє вона, мов окрушина згляду —
мерехтить срібна нить шовкопряда,
тоне, тане, сягаючи дна...
Ставиш гілку-вербілку у склянку з водою,
переводиш у слово незвіданий зміст —
бачиш, ніби стіна поміж словом й тобою,
сніг стоїть у твій зріст.
На стіні тій верба, розпорошена тінню,
і разки розпорошених сойчиних крил,
і синиці висять, мов кленове насіння —
розмахалась ураз... біла труш... срібний пил...
З джерела того слова непам'ять зринає,
вже не зглибити, ні, ворушку каламуть,
що колись нареклася вмістилищем раю,
а тепер: в с е з а б у д ь, в с е з а б у д ь...
Научися мовчати, переважувати тишу,
так немовби до тебе і слів не було...
Тільки хто це по стінах крижиною пише
і гукає студено: — Павло!.. —
Озирнувшись, бери олівець кольоровий,
обведи свою тінь по шпалері старій
і до неї промов власне слово ізнову —
чи себе розпізнаєш в фігурі кривій?

НА ЗАХИСТ ДЕРЕВА

Щемить душі та зрубана сосниця,
кигиче їй бездомна синя птиця,
прив'ялий запах вітру не втіша:
болить душа!
Сльоза не поспіша —
прижурена
ледь мерехтить скраечку,
у ній відбилися
стовбура кілечка,
кілечко сонця, і гнізда кружальце,
і п'ятеро пташат, що вирости на пальцях.
Болить мені моя неповнота,
став на пеньок, та це не висота,
пита мене щербата самота:
— Хіба існує в світі порожнеча?
Немає сосни, хоч навкруг повнеча.
Від крони в небі, бачиш, ні знаку,
і вищий ти думками на пеньку,
і погляд глибше в далечінь сягає.
— Проте мене там, світоньку, немає...

ДОСВІД

Нерв пам'яті, оголений літами,
вже зацімів і біль давно ущух;
і пагорб часу, мов замет, розтанув,
розмив сліди щоденних завірюх...
Що ти вчинив
за дні своєї плоти
для ствердження покладених чеснот?
Чи німував і віддавався скорботі,
ятрив байдужим пустослів'ям рот?

Чи вдосконалив серце у стражданні,
зусилля множив, може, на думки?
Чи так і жив, збігали дні недбайні,
вивітрюючи ніжність із руки?
Чи ж вирок долі свою чинність збуде,
якщо комусь ти звіришся в словах?
Що ти зробив, щоб склали дяку люди,
щоб твое ймення квітло на губах?
Ні, ще не пізно долю обігнати,
для добрих вчинків кожен має час,
людині кожній не минути чатів:
чи бути злу — залежить те від нас.
Ще можеш комусь кров свою відлити
і вихопить дитину з-під коліс,
ще можеш, можеш так життя прожити,
що вділиш комусь радість замість сліз.
Тож до людей іди хутчій відкрито,
їх клопоти на власні оберни,
бо задля інших тільки й варто жити,
якщо життя черпати з глибини.

* *
*

Чому нам радісно буває,
з дороги збившись, заблукать
і крикнуть радісно з одчаю:
яка це, справді, благодать!
Прийнявши в очі неба холод,
за рухом піристих хмарин
лежати й стежить. А довкола —
перебіг вітру, часу плин...
Безклопітство порожніх рук
пришиє до трави павук,
тепло вбере земля, як губка,
розчиниться прозора думка,

і ти споріднений, дводольний
з безвічним світом надовкольным
нарешті радісно збагнеш,
що ти не мав ніколи меж.

ВОДОДІЛ

Стають далекими, найдальшими... незримими...
Та й чи були вони, чи називались зимами!
З гори котились комельгом, розтанули
сніги мої, йменовані літами...
Я скручував паперу білі звої,
аби заповнить білину собою,
та попіл сипався і небо перечорнював:
мололись хмари громохкими жорнами...
І слух пронизувався гостро двома рейками,
і дні близькі ставали, гей, далекими...
Вгрузало в попіл чорно-біле колесо,
глибоку зморшку прооравши голосно.
Мов трісле дзеркало, було чоло позначене
струмками сизими і смолами гарячими.
Ой, гáряче від розпачу, так гаряче:
повітря колеться на скалки, на кристаляччя,
а під ногами вироста крижина —
і ділить холодом тебе наполовину...
Сніги мої, літа летючо танучі,
заглиблені у пам'ять нескресаючу,
водою бігли, танули вуглинами,
під пальцями зминались круто глинами,
з клубка сотались сировою ниткою
і хрестиком на полотнині виткались...

* *
*

Шляхів нікому неналежність,
очей навстіжна жагота:
обмежить обрієм безмежність,
щоб розпізнати свої літа.
Вгадавши мітку на відтинку,
душа мандруюча спішить
допити через соломинку
тепер солодку кожну мить.
І прагне спрагло все ввібрати:
комаху, тріщину, листок,
аби комусь переказати
земний заучений урок.

* *
*

Не виглиблю нічого, не дізнаю,
чого душа журливою буває,
коли ані причини, ні знаку,
ти раптом ніби став на скрізняку,
і тягне вітром з чотирьох сторін,
і, голову пригнувши до колін,
зіскулений, як пемза, діркуватий,
ти чуєш на губах холодну вату.
І дишеш важко — духу не стача,
і хтось твого торкається плеча
холодними набрезклими руками...
Нетямишся в спасеннім слові:— Мамо!—
Розглянувшись, пустечу помічаєш,
і думаєш, розгублено гадаєш,
звідкіль таке взялося невидальце?

Холодний піт, сліди чиїсь від пальців...
І, як покута, огорта журба,
яку не зглибить розумом...
— Хіба?..

* *
*

Чи відійшло, чи захололо,
чи проминуло? Ні, ніколи!..
Якийсь рубець, якась там згадка,
що від випадку без порядку
в тобі, якому ні початку,
ні краю — вічен, мабуть, ти!
І перемішані світи,
як зерна в давньому засіці.
Де ти не був, в якому віці?
Чи ти на лови не ходив,
чи в оці чистої води
не відбивався молодим,
чи біля вогнища лункого
ти міддю горла не лудив?
Коли в дитинстві навмання,
припавши вітром до коня,
ти мчав на сонце, кутий огир
мінився з ночі в колір дня.
Та чи ж було це все? Не знаю.
Теперішність не має краю...
Вся сума днів і сума вчинків,
весь почерговий їхній хід —
це тільки пригорща піщинок,
що є лічбою твоїх літ.
Воно те все — ніщо, безглуздя,
якщо твоя наступна мить —
не підсумкова, правосудна.
Так лише й треба, мабуть, жити!

ЗНАК

Росте трава, доповнюючи нас
ласкавістю, прихильністю земною,
стоїть трава, все знаючи про час,
рівняючи непам'ять кривизною...
Запліднена літаючим насінням,
споріднена, як дух, з животворінням,
вона сплітає рух своїм корінням,
бо кожен крок зав'язує вузлом,
щоб при землі прикметніше жилось.
Хатки на лапках, через вечір кладка,
кущ лядвинцю росте в руці на згадку,
що вже не зна ні краю, ні початку...
Травою величають, зустрічають.
Травою, захищаючись з одчаю,
розгладжують долоні хибну путь,
якщо в очах схитнулась каламуть...
В осмуть чуття, у часові зуроки,
травою обіклавшись з усіх боків,
пташками знишкло в шелесті живуть...
Піднісшись аж на десять ліктів вгору,
вирізьблюючи кола непрозорі,
шукають здобич кібці гострозорі:
трава не розторочить полотно,
в яке заткалась плоть моя давно,
що й не вгадать ні битих путівців,
ані пропалин, ні гнізда багаття.
Поглянь! трава кущиться на щоді —
й тебе знакує вічною печаттю.

* *
*

Я жайвора шукав по пісні в піднебессі.
Він, випливши, зникав, аби ізнов воскреснуть,
і поле підіймав, як полотно за нитку,
і павутину пряв прозору для сповитку.
Жарино в жмені, жайворе пекучий!
Зронися в губи, голос мій озвучуй.
Впікайся глибше, швидше в серцевину,
пронизуй наскрізь, наче намистину.
Летить угору тлінне моє тіло,
лиш тінь внизу лишається змаліла...
Чим вище в небо, тим все глибше в себе:
тріпоче жайвір в зрубі моїх ребер.
На піднебінні тане звук-сніжина,
і пише вигук золота вуглина...
Ой жайворе прозорий, що й нема,—
навіщо стрімко вгору підіймать!
Аби розпорошити до піщинки,
і, душу спеленавши в павутинку,
тягнуть-сотати вгору що є духу,
щоб висушить, облутавши, як муху,
і вниз жбурнуть, де порошина тіні
трима за нитку хмарку посивілу.

* *
*

В отчій ласкавості
сонечко гріє,
просто з цікавості
хмарка синіє.
Теслі завзяті
лаштують дорогу —

дні непочаті
видно з порогу.
Видно та й видко
мов на долоні,
мчать та ще й швидко
коні вороні...
Голосу нитка
їх переймає
в час, коли квітка
камінь ламає.
Теслі сторуки
тешуть мандрівку,
п'ють мед-горілку
та й на розлуку.
Чом мені пішки
все манівцями,
чом все обніжки
та й поміж нами?
Де ж та дорога,
тесана з дуба,
де ж білий огир,
де, моя люба?
З рук випускаю
кий-патерицю,
стану на камінь
світ обдивиться:
сонечко сяє,
хмарка синіє,
квітка-сирітка
в полі марніє.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Твердішають в пальцях суглоби повільно,
хоч тоншають жили в зап'ясті щодня,
та я відчуваю: у нас є щось спільне
з вербою, що зростом усіх обганя.

І слів не знаходжу, щоб шлях привітати,
щоб пороху все розповісти про час,
щоб лезом долоні

граніт розпечатать
і виявить спільність, що зріднює нас.

Аякже. Усе пересноване часом.
Єднальні волокна все в'яжуть в одне,
щоб кров у тобі на смолу запеклася,
коли хтось зап'ястя вербі розітне.

МЕЖІ

Зіпнувсь на пагорб — кругогляд
широколано простелявся,
і жайвір літо звістував —
на мідяну струну низався.
Рука спроквола тінь несла,
коли поля благословляла
і вруна гладила густі хвилясто-ніжно, п'ятипало...
Блакитним опадом небес
повільно світло струмувало,
і простір згорнутий воскрес,
зламавши крижані кристали.
Німій і подих затамує, щоб захват не схлюпнути,
щоб вариво зелених фарб не обернуть в цикуту.
І обрій поруч поклади, щоб не змалить дочасно,
та коло жаром обведи — по обрії пригаслім.

Не в надмірі твої чуття, в обмеженнях щоденних
не вистачить твого життя, щоб пережити зелене.
Очей не вистачить твоїх і захвату не стане,
щоб ти за день ввібрати міг

безмежжя швидкотанне.

Бо, захлинувшись, впадеш —

і пагорб западеться,
пізнавши всю жорстокість меж,
де замикалось серце.

ХОЛОДНА ТИША ВЕЧОРОВА...

Виснажується день,
забарвлюється тиша,
сполоханий олень
крізь глицю швидко дише —
колише павука
в розірваній мережці,
і полум'я зника
в зотлілій головешці.
Взялося холодком
скульповжене волосся,
відлуння ободком
скотилось в безголосся.
На ширину очей
слух розгортавсь крилато,
і страх з глухим мечем
в куцах ставав на чати.
Втопивши ноги в мох,
затамувавши подих,
я виникав як бог,
що сам собі на подив
цю тишу сотворив,
а в ній — усе це суще,
та й задививсь згори
на світ скороминущий.

* * *

Не наслухай, бо сам зіллешся
з гущавим літом у сльоту,
в нетяму вічну западешся,
в невідворотну самоту.
І будеш коренем і листям,
і шашелем, що стовбур б'є,
і дощиком отим сріблестим,
що розмива ім'я своє.
Поза тобою все відхлине,
відсмеркне, як і не було.
Лиш буде вічною хвилина
твого посвячення в зело.

* * *

*

Зустрів я бджілку на снігу —
куди вона летіла?
Чому біля розкритих губ
незрушно роговіла?
Зустрів я воду на льоду
при березі сипкому
і їй сказав:— Оце іду
із бджілкою додому.—
Ніхто мене не зупинив,
не запитав в дорозі:
— Ти перед ким так завинив,
що світ сховав у сльози?—
Я йшов, і сніг дзвенів, як скло,
дорога роговіла,
і ворушилося крило,
немовби ми летіли.

* *
*

Шовковий смуток надвечірній
повітря сине прорідив,
і простелився дим покірно
уздовж води...

І непомітно, ледь сирітно
трава при річечці росла,
і тиха радість сьоголітня
дзвеніла на струні стебла.

І власна тінь твоя сягнута
згиналась ламко вдалині,
де сіялась роса зерниста
по сизоперій площині.

Слова зливались у мовчання,
відлунки танули, мов сніг,
і радість, змішана з печаллю,
ділилась порівну на всіх.

* *
*

М'якшає серце, як віск. Підвечірок.
Промінь останній лягає на згірок,
ніжно взолочує радісні вруна,
перебираючи їх, наче струни.
Шелест вологий, пряжа шовкова,
тчеться весна на зелених основах.
Сива зозуля, мов човник, снує —
в зелень влітає кування своє.
Крикнув і ти — заплелось відлуння
в прозелень дня, в шелестке густострунтя.
Став безголосим — ворушиш губами:
тчуться на зелені попельні плями.

Що це? ізвідки?— тіні шуліки?
Вгору дивись — не заплющуй повіки.
Руки ростуть — розгортається шелест,
щоб загорнути світ у кушпели.
Випиши крейдою сонця імення,
щоб не забудь, що прийшло повесення.
Вистружи квітку вогню із колоди,
дім оберни свій дверима до сходу
і оберни на терпіння чекання —
бо за смерканням надходить світання...

ЛІТЕРИ

Я пам'ятник собі поставив нетривалий —
Не з міді гордої, не з мармурових брил,
Скупі слова мої, що на папері стали,
Укріє завтра пил.

М. Рильський

Припав шаром попелу аркуш паперу у мене,
я здмухать хотів, але попіл крутнувся шалено,
і порснули літери, всякли слова попельності:
«Печаль очищає, і зміцнюють душу напасті...»
Я знав, що з далекого часу мені це послання,
нетлінні слова долетіли на хвилі палання,
березову кору, насичену змістом, палили,
щоб літери з часом далеким мене сполучили.
Рубцьований простір кривавивсь незримо
для зору,
і сік простував крізь розписану кору...
Слова джерелують, вологий папір жолобиться,
ростуть, наближаючись, в очі запурхують
птиці...
Яскравіє час і звук простуває в краплинах:
об'єднує нас відлунність і пам'ять глибинна...

Повітря ковток у горлі застряв, як жарина:
не дмухай, не дихай, бо тліє папір зсередини,
розпечені літери наскрізь папір проїдають,
пожаливши руки, у безвість розлюченим роєм
вони відлітають.

В повітрі по обрису літер пропалини зяють
ледь зримі

і змістом єднальним лунають слова опалимі:
«Печаль причащає до сущого вічно на світі...»

Бо час витікає — наповнює об'єми літер.

Крізь прорізи в кризі,

крізь ледве помітні проломи
всесвітню безмежність

угледіти прагне свідомість,
та очі сльозяться, і хвилями горбиться попіл,
і аркуш пливе, як ковчег при потопі...

ЛІТОПИСЕЦЬ НЕСТОР

Для вигадки глина і для закону,
хімерна позначка — це сховок від скону.

Скриплять клинов'язні лунки писаки,
і здмухана нечисть тіка з-під руки.

Переходні —

в часі,
у плоті,
в житті,

в довічному страсі, в своїй одності...

Зруйнується пам'ять — полишиться знак,
що буде так само, як перше...

А як?

Круте чоло навпроти стелі,
крутезний спогад — а про що?—

і глина жовта для купелі,
дубові ночви і горщок.

Кощаве начиння, щоб ткати
собі верету з рогози,
і щиротлінні княжі шати
в оздобі згаслої сльози.
Повій-ковильниця духмяна
під гострій лікоть і стегно,
і мова, наче мед, гречана
у горлі, скропленім вином...
Бринить стріла над головою,
віщуючи тривожний сон,
у горлі, замкнутім смолою,
як насінина, слово — «Дон».
І пам'ять, зраджена видінням
про новий переможний герць,
холоне — вимива коріння
час, за яким пильнує смерть.
Була б хоч глина під рукою —
все занотує гострій спис
правдиво рискою спішкою,
як все було воно — колись.
Щільніше причинивши двері,
чоло схиливши на кулак,
вколов пергамен гостроперо
і вивів: «І рекомо так...
Бысть язык мой трость книжника...»

Вогнем підзолотив тонкі долоні,
ствердив уста словами молитовно,
тінь відігнув важку від фоліанта,
до імені вернувсь...

— Якого?

— Адаманта...

Зламалися уста — о сатанинські глази!
Як мало треба мати... Два звуки для союзу,
і вже душа не та, комусь вона належить,

і двом твоїм очам за нею не устежить:
то вкинеться в любов, затим перехолоне,
то в суету ізнов... і так — чи не до скону?..
Тече звичайно віск,
розмивши всі позначки,
таке воно ж бо скрізь —
пощезниця завбачна.
Хай виспраглось перо,
покірливе мовчанці,—
до крику лише крок —
тни шкіру у нестямці!
І розпач закарбуй у крапці-крапельинці.
І князя возвелич на золотій сурдинці —
увічни крик пером на шкіряній сторінці,
є ще снага в тобі,
як в джерелі — завзяття,
а смуток — нижче брів,
на рівні всепрокляття.
І швидше вічність сип
на манускрипти в скрині,
аби не чути скрип
пера по серцевині...

ПОВІСТЬ ОБ УЛЬЯНІ ОСОРГІНІЙ

Егда же мужу ея на царських службах бывающу лето или два, иногда же по три лета во Астрахани, она же в те времена по вся ноци без сна пребываша, в мольбах и в рукоделии, в прядиве и в пядичном деле.

«Изборник»

Жінки запашні, повелительки ночі,
вабкі, яблукасті в терпкім повносоччі,
ви мову творили, щоб тільки збагнули
мужі, що до всього, крім себе,— нечулі.

В освяченім лоні пекучо-солоні
краплини, заронені в росяну ніч,
опуклюють світлом тремтливі долоні,
що тінь відгортають від спогаду пріч.
Спорудниці злагоди, кличете долю,
шовковою ниткою змірявши світ,
куди полетіли мужі ясночолі,
здрібнивши копита і втративши слід...
Навіщо вам слава, намарне здобута,
якщо дичавіє самотня душа?
Хоч сплющене ймення в губах — не забуте,
в молитвах, у шептах воно не втіша.
Нема що мовчати, та тиша обтяжна
жада, щоб її розітнули навпіл,
щоб терпкість її на долонях розважить
і так, як хлібину, покласти на стіл.
Метровою голкою шлях позшивали,
що весь розволікся від ситих дощів...
Ген-ген засвітився на конику чалім
якийсь верхівець у крилатім плащі.
Він звістку везе про поразку чи славу —
тріпоче на вітрі нервовий платок...
Ах, сльози сукляті: ні цятки, ні плями,
іржавіє в горлі повітря ковток...
Свічарниці, з меду свічки відливайте,
продовжуйте погляд за межі вогню,
здобичники слави, у слово вертайте,
бо пам'ять про вас нагадала стерню.
Бо простір замкнули жіночі обличчя,
бо зерна із яблук змінились на сіль.
Бо їдуть на срібних колесах візничі,
везуть сивину і сумну заметіль...

ПОЛЕМІСТ ІВАН ВИШЕНСЬКИЙ

«О горкое твое панство! О окаянная твоя
роскоші!

О бедное твое весиле!»

Яко наг, яко благ перед вами — навстіжний,
від зуроків ні голки, ні нитки нема,
і кульбабка в устах — закипаюча ніжність,
під ногами під босими ходить зима...

Всю нерівність доріг, гостроту мандрівничу
в свою плоть заскалив, холоднечу ввібрав,
вгамував сум'ятливе повітря обличчям,
зосередивши біль на кінецьку пера.

О, цей крик на корі — ножова кровотеча,
з щілин літер бив струм голосним джерелом,
щоб забарвить теплом нахололу пустечу,
де мовчання свою гіркоту стерегло!

Звук розвітрений ніжність роздмухав,
жар засипав червоний в глибокі рядки:

«Слово суще — це свідчення духу,
у якому твої розчинились думки».

Згляньсь на поклик душі, на іржу під'язику,
на широкість очей і убозтво руки;
з кожним подихом

в плоть входить простір безликий:
оболонку душі розпошир на боки!

Хай вмістилищем слів стануть жили —

не горло,

щоб, розтявши зап'ястя, ти міг написати:

«Кожне слово лихе на вустах гріхотворних
хай навіки замкне металева печать!»

АРХИП ТЕСЛЕНКО В ХАРКІВЦЯХ

Диму, диму сьогодні в мене в хаті було.
З листа до М. Грінченка

В холодній хаті протяги та цвіль,
сухар щербатий, смуток звідусіль.
В холодній хаті важко однувати,
аби собі зап'ястя не розтяти,
і, впершися очима у вікно,
розлити зір на біле полотно...
В порожній хаті хтось сльозу зронив,
в порожній хаті свічку запалив,
в порожній хаті,— боже, що за жах!
іржа мережить квіти на ножах.
В порожній хаті в мене повно диму,
присутній в мене в хаті хтось незримий.
Бо, наче пляма, погляд на папері...
— Ану йди геть!— і відчиняю двері.
За стіл сідаю і пишу про світ,
свої слова вмуровуючи в лід.

БАЛАДА ПРО ПТАШКУ

Замисленим запахом льон засинів,
і вибухли соняхи удалині,
і певність на вічність вода засвітила
у нуртах глибоких, блакиті горнилах.
Сиди, пий меди молоді з соломинки —
дароване літо усім для зажинку;
нехай спочиває душа під вербою,
що з дудки співкої зросла над тобою.
Байдужий дударю, в порожньому вусі
кропив'янка спить, почорнівши у скрусі:

їй сниться пучечок пташат незів'ялих
і дзвін розсипний тонкогубих конвалій.
Скрипалю, порожнє гніздо у долонях
викруглює око, де крига холоде,
а струни стеблин, що вп'ялись у зап'ястя,
гнізду не дають із долоней упасти.
Засуджений ким на німе однування,
чому не зведеш ти отого питання,
в якому зубів та іржі скреготання,
в якому будяк черно-хижо цвіте,
і туги в сувої вже згорнутий степ
гуде безнадійною міддю щодня,
і кличе, і кличе мале пташеня.
Дударю, минуле не знає виснаги,
пече печією, помножує спрагу,
і кольором льону, і соняхом жовтим
схиляє все нижче тебе до скорботи...
І слово — несправжнє, і думка — зрадлива,
коли, як відлуння, душа сиротлива.

* *
*

Мідь тоншає, шерхльована вітрами,
широкий звук летить над головами,
що ледве й чуть, як цвяхи золоті
пришпилюють розковзані путі —
гаснуть в покорі крила прозорі...
Вгору,
ой вгору
лине пташина зелена,
в дзьобі у неї жарина із клена;
просто, ой просто стискається простір —
іскра летюча у високості.

Полум'ям чистим спашне, як воскресне,
висвітить все на землі доброчесне,
жаром засипле впадисті жмені,
золота буде повні кишені,—
скарбу, який ти зібрав, не злічити,
як не скарбуй, та не стане на квити —
час все розкраде у мить заспокою —
чим все скінчиться, що ж воно буде з тобою?
Чим ти відплатиш за перл дощовий
на долоні —
жаром сльозини чи холодом скроні?
Менші та й менші кожного разу видатки,
більшає борг, що дістався у спадки.

ПЕРЕДОСІННЄ

Щербиться, лункішає капіж,
прояснена просвічує калина,
і що не крапля — пада срібний гріш,
і що не слово — з гілки ягодина...
Дозріло все, наповнилось ущерть,
вода в губах ледь-ледве не схлюпнеться...
Завершується літа круговерть,
ось-ось і холод біло усміхнеться.
Твердіша, в бильця вглибившись, рука
стиска промиті часом волокнини,
в суглобах цвахів
млявість виника,
підступна цвіль промацує щілини.
А дощ іде,
проціджений, прямий,
дуднить нудотно змилена покрівля...
Ще день, ще два, і сизий птах зими
натрусить в ноги лагідного пір'я.

ВИРІЙ

Замкнувши простір в чистому обличчі,
ти піднесешся на вершок величчя:
попереду на ширину зітхання
триває густокриле кружеляння.
То — лебеді? Чи, може, падолист?
Предтечі холоду — ворони — піднялись
на висоту, на ту, де звук холоне,
хоча пісні вивержуються з лона.
Блакить осипалась, запорошився слух,
струмує промінь поміж хмар, мов пструг,
і вище на щабель зросло стремління
засіять житом далечінь осінню.
Промовив слово — випурхнув із рота
не звук, о ні — осіння позолота.
Листок кленовий віддзеркалив мить,
як за відлунком і любов летить.

ЗЕМЛЯ І СНІГ

О білість! Тебе забагато!
Це надмір для зору — всього не ввібрать.
І чим відшкоднуються змушені втрати —
живучим струмком а чи летом пера?
Підступна волога, крізь кригу гранчасту
на світ позирнувши, повзе долілиць,
і стала під деревом тінь щелепаста,
ніяк не розплющить блакитних очиць.
Тванюка-сльота, чи багно-мокротеча,
чи залишки криги під шаром сміття,
чи ранок, який переходить у вечір,
чи ворон, що вперто летить в забуття?
Вдивляйся, розпустивши в безмежжі зіниці,
вбирай по крупіці всю біль-білоту,

бо зраджують нас ці сніги білолиці,
втрачаючи легко свою чистоту.
Затиснувши в жменях чи сніг, чи жарини,
про власне сумління замисливсь чомусь,
бо білість снігів переходить в глибини,
бо в чорного з білим довічний союз.

* *
*

Підступається захват до губ, як вода,
вилітає вільхівкою вигук з гнізда.
Відлітаючи, тане. Хитальне крило
нагортає на обрій хвилясте тепло.
Огортає проміння тонким сповиттям,
видихається швидко прожите життя.
Що не подих — солодшає в роті пиття,
прагне голос

з мовчанням безмежним злиття.
Павутина блакиті, почавшись від вій,
сповиває пташину на спогад в сувій.
Тільки жили, окреслені світлом тугим,
гонять хутко крізь серце золочений дим.
На угрівку твердіє розм'якле стебло,
наганяє тепла хвилювальне крило,
понад обрієм марево плавко біжить,
і на руку твою навивається нить.
Видихаєш жагу, щоб спіймати блакить,
та безодні тобі не допить, не допить...
І волення поволі зітханням стає,
лиш мовчання останнім цей простір дол'є.

Синіє обрій, як стіна фортечна...
Так що таке скінченність безкінечна?
За колесом ще котиться луна,
за голосом — хуртечна пелена,
за скрипкою — струна, як павутина,
і в подмухах летить дрібна пилина,
і де межа, куди душа долине?
Учора снились гори — певний знак —
на павутинні піднімався дивак,
сотався вперто, зір піднявши вгору,
де безкінеччя зяяло прозоре...
Крик розбудив, як падав стрімголов
отой дивак. І захолола кров.
А глибина, якій не знати дна,
все спростувала:
є межа ясна.

ВАГАВСЯ ДОЩ

1

До кого, пташко, жалібно квиліш? —
я перехожий випадково гаєм:
хто спуститься, обізветься в узвиш?
Кого ти кличеш?— І сама не знаєш...
А чи заповниш криком пустоту,
аби озвався голос безіменний,
а чи затчеш ти нитку золоту
в ткання широке і таке зелене?
Побіля губ уже стоять дощі,
упали навznak схрещені дороги —
візьми мій голос доточи хутчій:

кричи, кричи у небо до знемоги.
І відгукнеться хтось-таки, авжеж...
Хтось зглянеться на вперте покликання,
як не відлунком — золотом пожеж
або ж глухою хвилею смеркання.

2

Вагавий дощ то ткався, то уривався,
то прикидався снігом сам собі,
то надвое чомусь перегинався
і задивлявся у води голубі.
Дзвонив дзвіночок — ртутні пухирці
сріблилися у птиці на пірці,
кругліли звуки — нурилася плоть
в сполохану небесну прохолодь.
І глибшав зір, щоб осягти блакить,
там б'ють ключі і тчеться синя нить.
І що ж побачив?— глибину струмливу,
дзвіночок срібний, руку полохливу,
плоть невагому, зрошену у ртуть,
яку під руки птиці дві несуть.

СЛІДИ

Вийшов — дорога гуляє сама по собі,
перепочивши при ярій вербі,
в землю пустивши мичку коріння,
щоб запастися довгим терпінням.
Глянув: дорога струмує піском,
не перейняти її батіжком —
з яру на гірку, з шпилю в ярочок
віється весело пилу клубок.
Віжки прядив'яні туго бринять,
грузне у порох дороги печать:

рівну дорогу копито горбатить,
котиться лихо на коліщатах...
Рушив — курилося рівне байдужжя,
перетиналося степу окружжя;
поглядом, слухом було не вгадать,
де знакувала землю печать;
хто зупинився, а хто повернувся —
все заплелося у вічному русі.
Пам'ять припала пилом доріг...
Земле-землице, зраджуєш всіх,
долі химерні рівняєш дощами,
швидко течеш забуттям попід нами.
Став, але простір від мене тікав;
пил зачерпнув — він запіксь в кулаках;
кинув розпачливо груддя від себе,
очі піднявши сподівано в небо:
там ні позначок, ніяких рубців...
Чую — холоне сльоза на щоці.

НАДВЕЧІР'Я

Напоєна вогнем, насичена паланням,
зависла над селом підхмарена блакить,
поширшала, мов звук,
вечірня мить зростання:
женеться вгору тінь — її не зупинить.
І збільшена бджола
свій лет дзижчанням ширить,
і ворон на біду ув оці почорнів,
прокреслив чорне «кар»
розірваним пунктиром,
мов нитку простьобав на сизім полотні.
І тягне череда в село духмяну хмару,
дійниці аж гудуть, розпечені за день,

ще мить — все спалахне,
 бо шибки повні жару,
 все піде за вогнем, все витлиться упень.
 Чи варто ж наживать
 і множить зайве збіжжя,
 щоб підживлять щодня пожежу хижівну?
 Живи, як і живеш,—
 відкрито для навстіжжя,
 щоб, як росина, міг на сонці спалахнуть.

* *
 *

Ой наїхали семигоряни із-за семи гір,
 намостили гаті з м'яти до тебе у двір,—
 вийди тишею із хати, забілій, мов сніг,
 твоя доля непочата стала на поріг.
 Семигірна, семизірна, на семи вітрах
 прилетіла сном вечірнім, сіла, наче птах,
 а під нею забриніла золота струна:
 сім тривог і сім печалей, та любов одна.
 Вибирай собі дорогу, гору вибирай:
 вироста перед порогом золотá гора.

ТИ...

І рот мені судомою звело,
 повітря затверділо, наче скло,
 ні видихнуть, ні слова проректи,
 заламувався погляд на кути.
 Оплавлений смолою, як комаха,
 я пізнавав все повновладдя страху.
 Перед очима застигав бурштин,
 душа моя, приречена на згин,

ув'язнена навічно у живицю,
засушену нагадувала птицю,
що сліпо дивиться на лет швидких хвилин.
Вода текла, та отвердів мій слух,
в корчах останніх засудомивсь рух,
в повітрі віддзеркалені благання
засвідчували — мить оця остання,
яка замкнула прижиттєвий круг.
І раптом ти дихнула, розплела
зав'язаного холодом вузла,
і, краплю сонця вдмухавши в легені,
розпрочинила простори зелені:
лети, лети, ось вітер для крила.
І я махнув. І вирівняв суглоби.
Збезважений. До птиці уподобивсь.
Дзвеніла плоть, позбавлена зусиль,
співали кола подовкільних хвиль,
і я летів і знав, що це — випроба.
Що лет мені дарований, мов птаху,
заточувати кола і від страху
летіть і погляд не пускати вниз,
де золотом всі обшири взялись,
щоб ув'язнити душу, як комаху.

* *
*

Достойніше, честивіше, певніше
прожити б вік, аби зітхнуть вільніше,
узяти в руки необтяжний хліб,
відчуть себе від голови до стіп,
що чистий ти, легенький, як пушина,
в твоїй долоні хліб та насінина,
в душі твоїй і радість і печаль,
воскресла даль... що й помирати жаль...

Прояснений, довершений, готовий
збагнути все у вчинках та у слові,
простить усіх, просить собі прощення,
що вік прожив у праці світлоденній.

* *
*

На снігу торішне листя,
насінина на снігу,
сніг присів, немов прокиснув,
стежку втоптану прогнув.
Пойнялась водою крига —
жовта тріщина навскіс,
почалась така відлига,
що не стримать власних сліз.
Розпочався розпад, тління,
руйнування білих веж,
перебарвлення, зчорніння,
визначення нових меж.
Почалося лицювання,
викриття таємних змов,
бо двозначний сніг в мовчанні
щось приховував ізнов.
Та під ним не тільки листя —
трави, сім'я, черепки,
бо ж під ним джерела чисті
заплітались у струмки.
Гасне сніг, повільно, певно,
дояснівши аж до дна,
і, мов череп, спогад древній
із-під снігу вирина:
коні, віхола, дзвіночки,
шлях зрадливий, струнний слід,

перснів срібних два разочки,
розторочуваний світ.
Розповзається протерте
полотняне сповиття,
пробивається уперто
крізь сніги лунке життя.
Наче кістка, крига жовкне,
ширша тріщина швидка,
розмикаються волокна,
пам'ять кільця розмика:
у крутих її глибинах
при самісінькому дні
палить крила хуртовина
на повільному вогні.

ОДМІНИ

Сніг згинув так, як і прийшов —
ніхто за ним не біг, не плакав.
Одна зосталася ознака:
блакить збігала з підошов.
Його топтали цілу ніч
червоні коні басовито,
його ганяли по струні
позмінно скрипалі сердиті.
І згинув сніг... Блакитний шлях
аж за село котивсь поволі;
і синій цукор на столах
зernивсь в солянках замість солі.

Лишилося ще й нам від листопаду листя,
догідливо шумлять дуби коло долонь,
і гінко вироста під небо дим стеблистий,
де одинокий птах навічно захолов.

О феніксе, ти вічен в народженнях і згинах!
Чи ж зрониш нам, мов клен, золочене перо,
щоб розгадать хоч раз цих змін першопричину
і визначить собі повторюваний строк?

Відродимось. Не раз постанемо із праху.
Хоча б тому, що все горить — згора до тла,
і високо стоїть та невмируща птаха,
якій дали колись незгасні два крила.

ПАМІРСЬКІ КРУТОСХИЛИ

Муміну Каноату

Ми їхали, і повозок рипучий
котився сам, вирівнюючи кручі;
і скріплювана подихами вісь
захоплено крутилася навскіс...
А з-під коліс, із-під юрливих жорен,
мов борошно, виборсувався порох,
сідаючи на скроні та на плечі
одноманіттям жовтої пустечі;
порожній посуд глухо торохтів,
потовщуваний мимоволі мливом,
і прилипали до затвердливих стіп
шляхи, якими прокотились зливи.
Яка нам грань покладена в естві,
що вигуки виваблює поволі,

і де межа для мандрівничих стін,
чому нас вічно вабить видноколо?
І материнська на ходу рука
розважає повітря по легенях:
тремтять долоні — кисень протіка,
окислюючи простір у зелене.
Хоча б, хоча б... не товщали шляхи
і не злітали ободи зітерті,
то б вивіз повоз на найвищий схил,
де можна захлинутись від безсмертя.

В ХЕРСОНІ

В травневу ніч відчинене вікно
звело кутки і сплющило господу,
розширивши зіниці перед сном,
вогніючим у темряві на споді.

У дзеркалі вогню відбилась ген ріка,
у пам'яті його цвіла найперша іскра.
Та блиск молодика, що крейдою стіка,
нагадував мені, що це журба понтійська.

Сарматський знак запіксь навік серед чола,
лиманська сіль рипить в розхитаних суглобах,
мовчить мені в ушу байдужа ковила,
що накрива габою кургани крутолобі.

В замісі глини — сон, і тиша, і любов,
у гніздах глини — схов, щоб відродитись знов.
На глиняних стовпах стоять жертівники —
видмухується прах з простертої руки.
І зорі, що завжди запліднювали ґрунт,
потверджують мені, що був я вічно тут.

ХЛІБ МОГО ДИТИНСТВА

*Пам'яті всіх батьків-хліборобів,
що не повернулися з війни*

Лан. Хвиля. Жовтий пилок... і жайвір...
А голубиць. А глибина зіниць. А спокій.
Членується промінь на устюки,
прозориться думка-а-а...

На зеленій хвилі засік гойдається,
солом'яна піна, мушля колоска шумить
глибиною поля...

Веслом солом'яним махнеш —

і-і-і переплинеш на берег

достатку.

В солом'яних льолях, в постолах солом'яних
по долу подолянку водять діти —
обладники духу. Це для них міситься глина,
це для них плететься таріль солом'яна,
це для них

пальці видовжуються і шовковішає шкіра,
це для них

волошковий острів і заячий холодок...

І перебарвлює сонце задля них зелень...

Веслуй на споловілі гребені!

З-під днища ховрах свиснув,
мишка-норушка маліє з ніжності,
а для мандрівки

колобок чахне на підвіконні —

все задля них...

Кругліють молоком груди, тугішають губи,

зерно ядерніє,

пругкішають чоловічі м'язи...

Зараз, ось тепер,

стьожки металу розчешуть жито,

плече перехилиться,

візьметься рука на ширину снаги.

І перепели вдарять на радість...
Відвічне ти, незмінне, як і всесвіту закони!
Не скасувати тебе ні будяком, ні градом.
Ремесло — жити,
хліб ростити!

*

*

Профіль берези розмитий густою сльотою,
двері розчахнуті — сон на постой.
Попіл холодний — відсутність затишку,
миша ласкавить підбрану кришку.
З роду у рід, із коліна в коліно
хліб на устах односутній, незмінний.
Щедро, коли він уста нам холодить,
димом пшеничним вогонь колобродить,
щедро, коли піднімає порожні столи,
сухо, як топчуть зерно постולי.
Затишно всім, коли вітер соломою виштий —
хороше жити...
З щілин скрипуча іржа витікає,
гостра підлога —
цвях що не крок виглядає...
Спину вбирає стіна захолола,
цвіль обснує, наче кокон, навколо...
Холод...
З роду у рід, з лона у лоно
слово предвічне — не однотонове
входить миттевістю в обшири часу,
кожна зелена вилунює басом:
— Хліб, коли поле
заплетене густо в прожиллях,
коренем зміряно голоду силу.
Хліб, як у власному лоні іскра зернини
жде на свою виростаючу днину.

Камінь в лівиці, інший — в десниці:
змелеться радість скупа на мукицю.
Змелеться лихо, вогонь розведеться.
Щедрістю день молодий наречеться,
вікна поширшають, світла додасться —
хліб обмальовує обриси щастя...

Видко березу в очі розкриті —
глибоко,
глибоко, сило всіх витоків!
випукло жити...

* * *

Біля хати, як і завше,
 тінь від клена зеленіє.
Клен розпущений на дошки,
з дощок зшиті стіл і двері,
і для тихої вечері
розсипає мати зілля
через хату на подвір'я.
Гомонить сама до себе
третьій день оса у банці.
Прийдуть гості у сап'янцях,
перемнуть татарське зілля,
по зарубках на одвірках
свою виміряють долю,
і на нитках сто червінців
порозвішують навколо,
перев'яжуть рушниками
всі довколишні дерева,
щоб вони були прихильні,
родищанські, як і треба;
потім разом змиють руки,
позолотять над багаттям,

і навпригинці до хати
запливатимуть поволі.
Круглий хліб та дрібка солі,
на столі леміш дзеркальний,
і тлустлива свічка з меду
зверху зиркає в півока.
На високе величання
хлібом чистим — мати встане:
— Пригощайтесь насущним,
всі мої синове й дочки,
із долонь прийміть причастя...

І поділить хліб нарівно
поміж дітьми, як і треба,
забуваючи про себе
в хлібі новому дочасно.
...В дрібці солі радість згіркне.

* * *

Послугуйте нині спільно
один одному з любові,
на еднаючому хлібі
запізнайте радість слова.
Материнське в нас — довічне,
як довічні ми у хлібі.
І зросте з рукоположин
щедра гілка середлітня,
щедра пагоном відвертим,
що вербою поречеться.
Це і буде узголів'ям
ластівкам на раювання,
потім сяде рій-зблук,
перемие медом листя,
ляже дерево на руки
чистим снігом волокнистим,

кільцюватиметься пам'ять
в думках ваших з кожним роком,
і просвітить жаром сміху
сіть крапчаста змерхлі щоки.

* * *

Сонях, жовтий з карбування,
замика малюнок літа,
ланцюга свого окрайок
пес знудьгований волочить
і толочить жменю квіток,
що нагадують канарок,—
стереже стіну зруділу,
де червоне око перцю
свідчить криво проти сонця,
криво ходять хриплі двері
на обидва боки — чільно,
і до званої вечері
шиються стежки повільно:
а по них то обід з воза,
то моток старої вовни
тихо котяться з подвір'я,
де ряхтіє сіль, як сльози.
Немолочене колосся убуває в позолоті.
Тінь незрушна: хто се? хто се
перед сонцем став навпроти?
Дух верби. В жовтневій кроні,
що лежить, як пляма воску,
меду крапелька холоне,
і снує оса серпнева
павутину свого лету
кругом вікон, що затерті,
як закурені портрети,—
мають пам'ять про минуле,
рівний погляд зберігають,

хоч в шибках зозулі сизі
крила з відчаю ламають.
Для чийого домування
в'яне пір'я на долівці,
двері тішаться ізрання,
що хтось стане в погостівці.
І нікого. Сіль тамує
гіркоту в кристалі кожному,
бо ж ніхто не задомує
у господі півпорожній.
Хрест потрісканий вербовий
бовваніє на узвишші,
і тугущий вузол слова
ще тугіше в'яже тиша.

* * *

Скрипнула хвіртка,

і тиша потовщала втричі,
попіл зашерх луб'яний на обличчі,
холодом рот переповнивсь — ні звуку,
врізався простір ребристий у руку.
Власного страху оманливі свідки:
— Що це? Чому це? Ізвідки?
Ніч заперечим,
Зречемося долі скупой тричі
І сліз на обличчі:
чи ж не ми святкували світанок,
одіж свою розп'устивши по нитці,
чи ж то не ми радість пускали в кружанок,
руки свої розтягнувши, як стьожки сириці?
Шлях поза нами—розкопаний глибше за мандри,
наче вуглини в очах — погляди заздрі.
Руки притульні шукають дверей або хвіртки,
тільки б освоїти пустку, розставити мітки.

Леле, скрізьнота така,
що тебе розмива по піщинці,—
вужчає вітер, тоншаєш ти при стежинці...
Нижче коліна, холоне жарина скорботи,
дмуха на тебе ніч чорнорота.

* * *

Звук іржавих дверей оголив біль волокнистий,
і змарніле лице, наче в день падолисту
віддзеркалило страх, аж метелики чорні злетіли,
хоча промінь водив по зеленому сонячно-білим.
І звелось на весь зріст

гробовище широке, хрестате,
де під спільною зіркою спали солдати,
і вдова на зажуру вузли, як намисто, в'язала,
і мовчала уголос:

— Ой одна я, одна, як той палець...—
І коли вузлуватим шляхом повернулась додому,
не закрила дверей, не занесла солому,
я крізь сльози почув:

скрип дверей і завчені кроки,
і збагнув я тоді, що то горе ввійшло однооке.

* * *

Зосталося літа на макове зерно,
і дні високосні давно проминули,
вже променя стежка до нас не заверне,
бо попелом все затяглось, наче мулом.

Вичісує вітер по нитці із гаю,
виплутує нитку зеленим зелену,
за вітром хлібина із рук вислизає,
скакає з кутка у куток цілоденно.

Виводить тебе попід лікті той вітер
на житнище зжухле тяжким винуватцем,
за віщо? за лихо? за війни на світі?
за власне сирітство, за час марнотратства?

Та чим надолужиш і чим ти відплатиш?—
зосталося літа на макове зерно —
попереду ж холод іще непочатий,
який неодмінно до серця заверне,

* * *

Зашпаклювавсь на зиму і зрадів,
що стільки днів лишилося позаду,
леткий вогонь за літом відлетів,
покинувши жарину на розсаду.
В оселі кругло, залишки тепла,
зав'язане насіння по вузлах;
сердиті плечі, вигнуте лице
мальоване холодним олівцем.

Тріпоче тінь силуча над столом,
з лучини б'є гаряче джерело;
сидиш собі, холонучи поволі,
сидиш собі тихенько біля долі
і тішишся, що холод за дверима,
що прийде батько і вкоротить зиму,
на стіл поклавши теплий буханець,
він тихо скаже:— Вже... війні кінець.

* * *

Голос, роз'їдений сіллю, все тоншає, тонша...
котиться колесом біла пороша,
переінакшує зміст кожного слова:
ой, то не сніг проліта, а полова,

то ж і не ліс, а гребінка щербата,
сніг на розпалок згрібаеш у хату,
дмухає вітер, до свисту удатен,—
хитьма хитається світ, котяться гнізда,
стежка бринить під ногами залізною,
з соняхів вітер п'є-випиває насіння,
розпочалася нудьга поосіння;
ляжуть в порозі ситі замети —
де того літа зримі прикмети?
Півень червоний вигляне квіткою з листя,
стежка наниже біле намисто.
Підуть «веселі» дні каруселлю,
стелю підніме дим ув оселі;
від понеділка до понеділка
голос у горлі з тиші прогіркне.
Покриком крикнеш — викричиш слово,
з'їдене сілляю і незнайоме:— Хліб!

* * *

Вже й не знаю,
чи радість від снігу чи смуток,
на плечах весь весняний здобуток —
білий смушок, злинялий умить,
краплі ртуті, яких не зловить,
запах прілого листя й трави,
і слова, що не йдуть з голови:
— Це весна чи такий передзимок,
замість снігу — намисто сльозинок,
замість смутку — зривається сміх,
і дорога налипла до ніг,
поза тебе, оглянься, щезає,
а майбутнє твоє неокрає
постає без конкретних ознак,
як сподіваний день — чи не так?

Я шукав його

і, розмоловши зернину, знаходив порох.
Десять пальців на десять сторін світу.
На кожному овочі їхні відбитки,
у вуликах сонця, у стільниках вітру
я натрапляв на його відсутність.
В дзеркалі лемеша я бачив його,
в синіх скибах землі

знаходив відбитки його підшов.
Самотній від бадилли до лісової хащі,
відділений трьома спогадами про весну,
коли кожен звук пахне вербою,
і намісто красноперу усріблює річку,
я шукав.

І під кожним листком знаходив «здрастуй».
Тату, дивні люди.

У круглих стінах від світла
відтворюють пам'ять про минуле небо.
Дивні ті стіни, тату.

Посередині сидить птаха,
а по кутках пташата, відкривши дзьобики.
Коли відчиняєш двері і питаєш: «Де ти?»—
вони озиваються знайомим голосом.
Йдучи від хати до хати, питаєш пошепки:

«Де ти?» —

і зрозумієш, що ти звертався сам до себе.
Ось плуг, ось нива і жменя пашниці,
посію, тату, бо хліб міцніший від криці.

Колосся, схилене на схід,
проїнявшись вітром, шелестіло,
і, перехнябивши весь світ,
схияляло небо синьо-біле.

Високе літо, запашне,
по вінця сповнене медами,
підносило щодня мене,
як жайвора, понад ланами.
І гарно, щедро джерелом
із губ рознятих срібло било;
і, наче тінь, понад селом
душа ширяла однокрило.
Суцільним поглядом вона
за колом коло видивляла,
де студеніє глибина,
де б'ють джерела неоспалі.
А знизу дзвін на хлібожать,
гудуть комбайни, дзвонять коси,
і обеліски в ряд стоять
безмежним строем безголосим.
У стільники повітря день
проміння сонячне печата,
а ти стоїш біля пісень,
біля життя на чатах, тату.
І кожне зрощене зерно
нам додає снаги щоліта,
підносить вище знамено,
твоею кровію зігріте.

Зі збірки «В день молодого сонця»
(1981)

* *
*

За цим Дніпром — є ще Дніпро...
За обрієм — моря в три води,
а за народами — народ,
а за народами — народи...
Земля не кругла, а похила,
бо за могилою — могила,
за нею видно ще та ще...
Переплелись річки, як жили,
струмочки, живлені дощем...
З'єдналися, переплелися,
злилися в море-океан,
мов пучки в кулаці — зійшлися
річки, еднаючи землян...
Єднаючи усіх водою,
струмує час — життя мина,
і радість, змішану з журбою,
п'є кожен, кожен п'є до дна.
А скільки випито ще буде,
а скільки випито було...
Червоні, чорні, білі — люди —
тьма-тьмуца на одне живло...
Невже ж їм тісно ряст топтати?
Лежать на різній глибині?
Могили глиняні, хрестаті,
високі, круглі, ямкуваті —
а в них одне, одне на дні...
Чого так квапилися жити,
йшли з паколами і вильми,

топтали степ, палили жито
і задихались від золи?..
Вода збігає за водою,
життя всякає в землю, в зем...
Стекли мечі давно іржою,
та ні краплини супокою:
бо об'єднатися вогнем
все може, все... від Заходу до Сходу —
не позостанеться народу
жоднісінького в світі цім.
О небо, відбери свободу
чинити щохотя... Мій дім
не шанець, не фортеця,
і солодко вода так п'ється,
і серце в такт всім іншим б'ється:
— Живім, живім, живім, живім...

ЛАНЕЦЬ ЄДНАННЯ

Руки впливши у житні стеблини,
завис над безоднею. Сині хмарини
плином єдиним плавко пливуть...
Синя безодня, хмар каламуть —
гострі крижини крізь спину ростуть...
О, вбережи мене, земле, від згину,
губи, тримайте душі ягодину:
зрине за криком в прірву без дна
простір безликий — мов смерть мовчазна...
Пальці коцюрбляться, спина вростає
в твердь, що від дотику танає, зникає;
ловиш стебло метушливо губами,
щоб, переплівшись навіки з житами,
зрїть, половіючи тихо на вітрі,
і спочивать у засіках столітніх,
падать на землю, знов проростать,
щоб лише небо з землею єднать.

ЗЕМЛІ — ЗЕМНЕ

Всеплідна сила, що не зна спочину,
не раз тебе ще виліпить із глини
і в плоть впорсне червоні крапельни,
аби заповнить в жилах порожнини.
Споріднений, витворний, однокревший,
відчувши тілом вікопомну древність,
ти зачерпнеш долонями пісок —
щоб виміряти швидкість всіх думок.
І, колесом продовжуючи крок,
розкотиш шлях. І швидко, мов піщини,
що сиплються з долоней в горловини,
минаючі промиготять картини;
летітимеш, не знаючи упину,
аби спіткнутись раптом об горбок.
Землі — земне... Ясне ж і невмируще,
звільнившись від тісної шкаралуші,
підніметься угору, мов димок.
Пісок затвердне. Потече пилок
із лійки квітки в простір запахущий.
І гордо хилитнеться колосок
над прахом звівшись високо й значуще.

ВИБІР

Ой світе, світоньку, чи ти мені наснився,
а чи судився літнім, як бджолі?
Я лугом брів і щедро заросився,
на рукаві пилок, мов на крилі...
І голос супроводжував гудючий:
— Куди ти, чоловіченьку минучий,
куди ти йдеш, пошукуєш чого?
Кому несеш у рукаві вогонь?

Куди ти йдеш — попереду зима,
вона до кістки все живе пройма,
тебе розколе аж до серцевини
сталевим лезом гострої крижини...—
І тріщину поздовжну я відчув,
коли у холодку було заснув...
Прокинувся, дивлюсь: вогню немає,
він п'ятикрило в небо відлітає...
І плоть моя була як деревина,
і тріщина, мов риска з-під вуглини,
ділила гострим болем пополам:
ось тут зима, а літо — ген аж там...
Хотів я риску змити — не змивалась,
діливсь від дотикання кожен палець,
вода ділилась і земля — навпіл:
оце для снігу, а оте — для бджіл...
І пам'ять, ніби череп, розкололась,
і долинав здалека віщій голос:
— Чого спинився, далі не мандруєш?
Рояться бджоли — ти хіба не чуєш?

ЗЕМЛЯ

1

Присутність снігу серед поля
розширила очам роздолля,
і танув я, мов грудка солі,—
вітри гуляють подовколлям:
роздмухують, розносять нас,
щоб запліднить біжучий час...
І навмання душа простує —
їй всюди вільно домоватъ:
в кристалах снігу, в житніх струнах,

у нових поосінніх врунах,
в очах здивованих багать.
О земле, зрощена з душею,
домівко вічності і слів,—
співмірен кім'яхові глею,
сніжинці, що лягла долів,
постав я з тебе, повертаюсь
у твоє лоно день за днем,
не прах, а суть я зберігаю,
виснажуємось навзаєм.
Свій холод і мене холодить,
твое тепло — моє тепло;
ти — суть, ти — плоть мого народу,
ти — те, що буде, що було...
Не відніму — додам любові,
змертвілу глину оживлю
і возвеличу в кожному слові:
— О земле, я тебе люблю!—
Шуга душа, літа, мов птаха,
і що їй лічені роки,
якщо піщинкою до шляху
я припаду навік-віки.
Світ неподільним стане знову
на наслідки та на часи,
бо ти — причина, ти — основа
того, що буде, що єси...
Сама себе не ошукаєш,
не зрадиш, не переростеш;
ущільнюйся, неначе камінь,
буття твоє не має меж.

2

Біжке життя, біжке, зникнеме...
Ти у всесвітньому огромі —
мов порошина.

А з-під ніг
біжить безмежний переліг.
Життя — знайоме...
Колись ти деревом тут був
і листям всю блакить промацав,
що чув, що бачив — не забув,
на все поклав карби означень.
По перевтіленні — рубці
настовбурні
зберіг на тілі.
Іржаві кулі в кулаці,
на шиї зашморги зотлілі.
О Батьківщино, давній біль
іржею проступа на шкірі;
та міць і сила, що в тобі
кріпиться, кріпиться в незрадній вірі,
що незникомі ми, о ні!—
допоки хоч в одному слові
відлунюють звитяжні дні,
що нас наснажують в любові
до бадиллини край стерні,
до урвища, до косогору,
до нових, до грядущих днів
сподіваних і вже прозорих.

ПРИПАДАЮЧИ ДО КРАПЛІ

Обтяжений життям, земною глибиною,
я стежу: ген летить угору голос мій...
І лійкуватий день сопає наді мною
мерхляве порохно і бджіл пожовклий рій...
Угору — вгору, гей! У небо глибкувате
засотується все, що віджило свій вік,
і камінь відліта, розмоклий, наче вата,
і образи летять крізь щілини повік.

Угору, вгору, вго...—

в безодню, у безкрає,
як жорен відліта запорохнілий степ
і, вкручений в zenit, над нами зависає,
щоб простір розмолоть на мливо золоте...
І голубим стовпом вода звелась зі ставу,
щоб відстань зберегти і колір роз'єднать,
та промінець промкнувсь

і миттю все скривавив
і очі розімкнув, немов зірвав печать.

І раптом ти прозрів,

і став, як сіль,— стооким,
і віями махнув, і борошно здмухнув,
і погляд розпростерсь на всі чотири боки,
і, обігнувши світ, у краплі знов замкнувсь.
О крапле голосна, росино світоповна,
лиш ти одна геть все спроможна охопить,
бо глибина твоя болюча, негріховна,
вбирає забуття, щоб зрине відродить.

* *

*

Стук молотка, наповнюючи звори,
проріджував повітря непрозоре.
Вкривали хату бляхою лункою,
і бився звук об двері головою.
Заслуханий у ритм одноманітний,
кивав ти головою ледь помітно.
— Так-так, так-так,— притакували звуки,
що чинять гоже майстровиті руки.
Метал слухняний, камінь без спротиву,
і дерево зростає полохливим...
Але поглянь: достойно на осонні
в траві побляклій спочивають коні.

І червоніють ягоди шипшини
оклично, незалежно від людини.
— Так-так, так-так...— без рухів руйнівничих
світ вивершивсь у злагоді й величчі...
— Так-так... так-так...— краплина по краплині
додолу падала і стверджувала глині,
що руки лиш розрухи додають,
коли росину надвое січуть...
Я ніс в одному вусі дзвін металу,
а в другому капіж мені лунала...
І мізкував над тим, а як узгодить
ті стукоти із подихом природи?
І до грудей приклавши свої руки,
я чув, як серце металево стука:
— Так-так... так-так,— у такт серцебиття,
руйнуючись, будується життя...

* *
*

Повсюди сліди мовчання
і всюди привід для слова:
ув оці — дерево, у вусі — пташка,
а в пальцях — глина.
Долучайся до творення всього суцього,
замикай пташку в насініну,
в шкаралупі викохуй дерево
і розмикай пальці —
тече глина, а в ній — олені.
По обидва боки вода — віддзеркалює спеку,
а засторчений меч свідчить твоє узвишшя.
Місце оглядин світу,
осереддя твоїх присутностей.
Оберни очі, і світ обернеться навколо тебе,
відбийся в кожній піщинці і в кожному керунку —
і твій переслідувач — час — знайде лише пісок.

День за днем
у зворотній бік і прямо
відраховуй кількість зарубок на ратищі
і вимірною долонею ширину тині.
Ось вона, велика ілюзія часу:
сім позначок туди, сім позначок назад,—
то й лічба ні до чого...

Коливання піску, гранітна глибінь
і рівність води
в день нової трави та старої усмішки
прозвістують про коротке замир'я
поміж словом і тишею.

При засвічених скронях провіщається тиша,
продовжується сонце по семи зарубках у небі;
якщо буде завтра, то буде й минуле.
Втікачко слова, свідок мого відлуння,
подоки ти?

Мое узвиштя стає ямою.
На гребені дерева — прапори снігу...
А де ж пташка?

Чи не її крило пише корені слів по краях сутені
про втіху та муку?
Роздмухай пам'ять, воскреси мову і вигукни:
— Благословенне
все первонароджене і незникоме,
якому ані імені, ані нашої міри,
ані з'ясування!

Тільки зражені словом існують у слові.
Одвічна ти, земле,
одвічна і мова,
щоб висловити розпач каменю.

*

*

З нікуди в нікуди ніщо у нічого
тече, зникає, зника за порогом
чотири стіни, сторін світу чотири —
не визначить меж усесвітнього ширу.
З усього поздмухано ймення, як порох:
лише оболонки зринають угору.
А тут, на землі, позлипались безликі
дерева, пташки, ручаї без'язики;
і треба усе, розщепивши, обмежить,
і винести слово з німої пожежі —
ось дерево, тїнь, кучерява травиця,
ліворуч — пісок, вода — по правиці...
Попереду — обрій, бездоння — позаду,
і шлях, що розмився дощами дощаду.
Чи стане на всіх моїх сталих означень:
вже твердне повітря, клейно ледь гаряче,
сповзає кора, як линовище, з липи,
суха серцевина відлунює скрипом,
вкривається білою ряскою солі
пісок, випиваючи воду поволі.
Земля, поглинаючи здвоєну тїнь,
вапно полишає — для воскресїнь.
І я вимовляю останнє імення,
щоб ти, мов кора, не відстала від мене,
а пам'ять кільцює щодня серцевину,
в якій загніздилась безсмертна зернина.

ЧЕРЕЗ ЛІС

З оленкою в руці сидів я на узліссі:
метелики цвіли, снувала мурашва,
світилася трава, і промені навскісні,
лунаючи, ішли крізь чисті дерева.

На вічній глибині, у серцевині ока,
як насінина лун, ще жайворон тремтів,
у м'якушах хмарин дощу тугі волокна
сукались і плелись, як невід на вітрів.
Лети, хутчій лети, оленко тонкокрила,
метелики, цвітійте, оздоблюйте життя,—
проходжу поле я, немов пройшов горнило,
за мною слідкома листки лункі летять.

БІЛЯ ДНІПРА

По складах переносимо власні ймення
на той бік,
де іскри святкують свою нетривалість,
блукаючий дим назустріч підводиться тихо,
високе полум'я, високий дим, і ми високі.
Сягаємо один одного
і рівність свою відчуваємо
з березовим вітром,
що носить пригорщу солов'їв
і не знає, де їх посіяти...
Рівна земля під ногами — видно за обрій.
Рівна дорога кінцями на обіч:
підеш ліворуч — знайдеш відлуння,
праворучма підеш — мовчальний камінь,
але усюди-всюди знаки на твою присутність,
бо всюди з тобою простір...
І всюди крилом ти відокремлений від неба.
— Еге-гей!—
Змикаєш губи і стільки в тобі тих слів,
стільки неназваної радості,
що пальцем виводиш її на глині,
гострієм на камені,
вогнем на бересті...
— Гей! — і клич даленіє до крапки.

Високе літо, запашне,
по вінця сповнене медами,
підносило щодня мене,
як жайвора, понад ланами.
І гарно, щедро джерелом
із губ рознятих срібло било;
і, наче тінь, понад селом
душа ширяла однокрило.
Суцільним поглядом вона
за колом коло видивляла,
де студеніє глибина,
де б'ють джерела неоспалі.
А знизу дзвін на хлібожать,
гудуть комбайни, дзвонять коси,
і обеліски в ряд стоять
безмежним строем безголосим.
У стільники повітря день
проміння сонячне печата,
а ти стоїш біля пісень,
біля життя на чатах, тату.
І кожне зрощене зерно
нам додає снаги щоліта,
підносить вище знамено,
твоею кровію зігріте.

ЗМІСТ

Братерство 5

ЗІ ЗБІРКИ «НАТЕ!» (1963)

Моє вікно 6

ЗІ ЗБІРКИ «КОРА» (1968)

Середжнив'я 8

Кора 9

«Волосся скрипки, наче хміль...» 10

Серп 11

Олень і рись 11

«Сріблясті ланцюжки води...» 13

ЗІ ЗБІРКИ «ЗЕЛО» (1972)

Спогад про війну 14

Розкопки 14

«Завершуйте радість у чистому слові любові...» 15

Про Лесю Українку

1. Біля хворого Сергія Мержинського 16

2. В Сурамі, 1913 року 17

Зима поета 18

Гостина 19

Козак Мамай (3 малюнка) 19

Вишивання 20

У лузі 21

Осінній вільшанський краєвид 22

«Заплуталась павутинно...» 23

Світання 23

«Що може віщувати про плід тернова квітка...» 24

Полювання 24

«Цей мох — на двох...» 25

«Удощи цю прісну землю, удощи...» 26

«Ти світиш в ніч лунку...» 27

«Був день — пам'ятаєш плазучого змія?» 27

«Дзвенющу радість спито з квітів...» 28

«Зелений луг...» 29

«В пониззі ген вогні жаріють...» 29

«Самітне волоконце пропливло...» 30

«Червінні дні грибного духу...» 31

«Тихенько відійди...» 32

«Вітрець війнув на річки лезо...» 32

«Не барвиться, перецвіта...» 33

На узліссі 33

Вересень

1. «Був дощ, віщований ізранку...» 34

2. «Гуляє емаллю меткий однорук...» 35

Жовтень 35

Листопад

1. Ранок 36

2. День 37

3. Вечір 37

«Біля груби так святково...» 38

Зимова дорога 38

«В забуте відро хтось дзвонив цілу ніч...» 39

«Медова розкіш тих чекань...» 40

ЗІ ЗБІРКИ «ПАМ'ЯТЬ» (1977)

Про спокій 41

Ти — світла далечінь, простелена рівнинно...» 42

Вершина всього живого 42

«Благословенний сніг — на врожаї грядущі...» 43

Незабутне 43

Евакуація 44

Одного липневого дня 45

«Кожного дня шукаю-відшукою...» 46

Вода 46

«Оце нам розкіш і луг, і при лузі вільщина...» 47

«Вивірюється темрява із лугу...» 48

«Птах, що дарує мені висоту...» 49

- «Глибовá течія котить холод донизу, донизу...» 50
Спорідненість 51
Мікеланджело 51
Вигук у простір 52
«День риштований шелестом лісу...» 53
«Траву на довголіття зав'язав в міцні колінця...» 54
Начерки до портрета Івана Франка (1—8) 55
Чорнотроп 60
«Прийшла ти до мене, пречиста любове...» 61
«Прихилля серця, мови любовота...» 62
Спогад 62
Триптих почуття 63
Травень 65
«Від доторку руки вода стає шовкова...» 66

ЗІ ЗБІРКИ «ДОСВІД» (1980)

- Душа прозориться до дна 67
Братові Дмитрові, якого знаю з розповідей 68
Казка 68
Рука 69
Слово 71
На захист дерева 72
Досвід 72
«Чому нам радісно буває...» 73
Вододіл 74
«Шляхів нікому неналежність...» 75
«Не виглиблю нічого, не дізнаю...» 75
«Чи відійшло, чи захололо...» 76
Знак 77
«Я жайвора шукав по пісні в піднебессі» 78
«В отчій ласкавості...» 78
Взаємозв'язок 80
Межі 80
Холодна тиша вечорова... 81
«Не наслухай, бо сам зіллешся...» 82
«Зустрів я бджілку на снігу...» 82

«Шовковий смуток надвечірній...»	83
«М'якшає серце, як віск. Підвечірок...»	83
Літери	84
Літописець Нестор	85
Повість об Ульяні Осоргіній	87
Полеміст Іван Вишенський	89
Архип Тесленко в Харківцях	90
Балада про пташку	90
«Мідь тоншає, шерхльована вітрами...»	91
Передосінне	92
Вирій	93
Земля і сніг	93
«Підступається захват до губ, як вода...»	94
«Синіє обрій, як стіна фортечна...»	95
Вагався дощ	95
Сліди	96
Надвечір'я	97
«Ой наїхали семигоряни із-за семи гір...»	98
Ти...	98
«Достойніше, честивіше, певніше...»	99
«На снігу торішне листя...»	100
Одміни	101
«Лишилося ще й нам від листопаду листя...»	102
Памірські крутосхили	102
В Херсоні	103
Хліб мого дитинства	104

ПАВЕЛ МИХАЙЛОВИЧ МОВЧАН
ГОЛОС

Стихотворения

Київ, видавництво
художественної літератури
«Дніпро», 1982
(На українському мові)

Редактор С. К. Жолоб
Художник Г. М. Фінько
Художній редактор С. П. Савицький
Технічний редактор С. М. Величко
Коректор Г. І. Криволюк

ІБ № 1626

Здано до складання 22.03.82. Підписано до друку 10.06.82.
БФ 46324. Формат 70×90¹/₃₂. Папір друкарський № 1.

Гарнітура літературна. Друк високий.
Ум. друк. арк. 6,435. Ум. фарб. відб. 6,435. Обл.-вид. арк. 7,348.
Тираж 10 000. Зам. 2—98. Ціна 1 крб. 10 к.

Видавництво художньої літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика
«Жовтень».
252053, Київ, вул. Артема, 25.

Мовчан П. М.

М74 **Голос: Поезії.**— К.: Дніпро, 1982. 175 с.

Книжку складають кращі твори сучасного українського радянського поета. Поряд із віршами про Велику Вітчизняну війну, про історичне минуле народу й наше сьогодення читач знайде виразні зразки філософської, пейзажної та інтимної лірики. Гуманістичні ідеали віку, шукання неперехідних цінностей людського духу — ось найістотніше в поетовій творчості.

М $\frac{70403-147}{M205(04)-82}$ 147.82 4702590200

У2